UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA
INSTITUTUL DE CERCETĂRI JURIDICE, POLITICE
ȘI SOCIOLOGICE

Cu titlu de manuscris
CZU: 316.346.32-053.6(478)(043)

CRÎŞMARU MARIANA

TRANZIŢIA TINERILOR LA VIAŢA DE ADULT: ABORDARE INTERSECTORIALĂ

Specialitatea 541.02 Structura socială, instituţii şi procese sociale

REZUMATUL
tezei de doctor în sociologie

Chișinău, 2024

Teza a fost elaborată în cadrul Institutului de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice al Universităţii de Stat din Moldova

Conducător științific:
Gagauz Olga, doctor habilitat în sociologie, conferențiar cercetător, INCE, ASEM.

Consiliul Științific Specializat a fost aprobat de către Consiliul de Conducere al ANACEC prin decizia nr. 222-05 din 29.02.2024, în următoarea componență:

Referenți oficiali:
BÎRCĂ Alic, doctor habilitat în economie, profesor universitar, ASEM;
OCERETNÎI Anastasia, doctor în sociologie, conferențiar universitar, USM

Componența Consiliului Științific Specializat:
MALCOCI Ludmila, președinte, doctor habilitat în sociologie, profesor universitar, ICJPS;
BUCIUCEANU-VRABIE Mariana, secretar științific, doctor în sociologie, conferențiar cercetător, INCE;
SPĂTARU Tatiana, doctor habilitat în sociologie, conferențiar universitar, ICJPS;
CHEIANU-ANDREI Diana, doctor în sociologie, conferențiar universitar, USM;
CHISTRUGA-SÎNCHEVICI Inga, doctor în sociologie, INCE.

Susținerea va avea loc la 14 iunie 2024, ora 14:00, în ședința Consiliului Științific Specializat D 541.02-24-14 la Universitatea de Stat din Moldova, pe adresa: INCE, MD-2064, mun. Chișinău, str. Ion Creangă, 45, bir. 309.

Teza de doctor și rezumatul pot fi consultate la Biblioteca Națională și Biblioteca Republicană Tehnico-Științifică și pe pagina web a CNAA (www.cnaa.md).
Rezumatul a fost expediat la „10” mai 2024.

Secretar științific al Consiliului Științific Specializat:
doctor în sociologie, conferențiar cercetător — **BUCIUCEANU-VRABIE Mariana**

Conducător științific:
doctor habilitat în sociologie, conferențiar cercetător — **GAGAUZ Olga**

Autor — **CRÎȘMARU Mariana**

© Crîșmaru Mariana, 2024

© Crîșmaru Mariana, 2024

REPERE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea și importanța temei de cercetare. Schimbările majore privind tranziţia tinerilor la viaţa de adult, inclusiv menţinerea şi aprofundarea inegalităţilor sociale dintre tineri, impune necesitatea studierii continue a situației în acest domeniu. Determinarea specificului şi modelelor de tranziţie la viaţa de adult, a grupurilor defavorizate oferă o mai mare eficienţă în elaborarea politicilor intersectoriale care ar valorifica potențialul deplin al tinerilor.

Schimbările economice și sociale din ultimele decenii și-au pus amprenta asupra procesului de tranziție la viața de adult, provocând creșterea inegalității și excluziunii sociale, insecuritatea pe piaţa forţei de muncă, fragilitatea familiei. Studiile arată că aceste fenomene şi procese au afectat generațiile tinere într-o măsură mai mare decât cele mai în vârstă (Taylor-Gooby, 2004; Walther, et al., 2007; Unt, et al., 2021). Totodată, la etapa actuală, tinerii au mai multe oportunități și alegeri de a explora și experimenta diverse traiectorii de viață (Beck, et al., 2002; Arnett, 2000). În acest context se evidențiază caracterul de de-standardizare a tranziției la viața de adult, care presupune o varietate a traiectoriilor educaționale, tranziții la muncă mai prelungite, instabile și incerte, precum și trecerea de la „biografia standard", caracterizată prin traiectorii liniare la cele individualizate, atunci când tinerii trebuie să ia mai multe decizii de sine stătător și să-și asume responsabilitatea pentru acestea (Walther, 2007).

Procesul de tranziție al tinerilor la viaţa de adult în contextul Republicii Moldova este deosebit de complex. Globalizarea, mobilitatea și integrarea internațională influențează modul în care tinerii dobândesc autonomia, în special având în vedere că un număr semnificativ dintre ei sunt implicați în migrația internațională pentru muncă sau studii. În acelaşi timp, pe lângă provocările şi schimbările regionale, tinerii se confruntă cu un șir de probleme specifice pentru Republica Moldova, exacerbate de situația socioeconomică precară, inconsecvența reformelor în domenii-cheie, ineficiența structurală a pieței muncii, menținerea ponderii înalte a ocupațiilor elementare cu salarizare joasă, scăderea nivelului de trai.

Actualitatea studiului constă în analiza aspectelor cantitative și a celor calitative ale tranziției tinerilor la viaţa de adult prin determinarea tipologiei specifice contextului naţional, dat fiind faptul că este importantă o politică targetată și eficientă de integrare socială în funcţie de necesităţile şi vulnerabilităţile subcategoriilor de tineri. Modelele de tranziție defectuoase sau dificile au un impact negativ asupra indivizilor, familiilor acestora, societății și a statului în ansamblu. Dividendul demografic pe care îl prezintă tineretul trebuie să fie valorificat pe deplin prin asigurarea autonomiei sociale, bunăstării, productivității și cetățeniei active.

Interesul inițierii unei cercetări ce ar evidenția particularităţile tranziţiei tinerilor la viaţa de adult și identificarea traiectoriilor individuale în Republica Moldova este determinat şi de lipsa unui astfel de studiu amplu şi intersectorial ce include cinci evenimente-cheie care marchează acest proces: finalizarea studiilor şi accederea pe piaţa muncii, părăsirea casei părinteşti, căsătoria şi apariţia primului copil. Un interes deosebit în studierea acestei tematici implică analiza capitalului uman și a celui social, profilului atitudinal și valoric al tinerilor care are influenţă asupra producerii acestor evenimente și impact pe termen lung asupra traiectoriilor individuale de viaţă.

Descrierea situației în domeniul de cercetare și identificarea problemei de cercetare

În Republica Moldova, diferite aspecte ce vizează tinerii au fost abordate într-un șir de studii interdisciplinare și complexe, arătând că tinerii se confruntă cu numeroase probleme și provocări interdependente în dobândirea autonomiei sociale. Studiile autohtone prezintă o contribuție importantă în reflecția științifică asupra procesului de socializare și integrare socioeconomică a tinerilor în perioada de tranziție (M. Bulgaru, V. Blajco); formării identității sociale (M. Bulgaru,

A. Oceretnîi); coeziunii sociale şi încrederii în instituţii (L. Malcoci, T. Spătaru, V. Mocanu); schimbărilor în atitudini şi valori (D. Cheianu-Andrei, A. Oceretnîi); traseului educațional al tinerilor (O. Gagauz); tranziţiei de la şcoală la muncă (V. Ganţa, M. Buciuceanu-Vrabie); impactului politicilor de ocupare a forţei de muncă (A. Bîrcă, D. Vaculovschi); schimbărilor în comportamentul reproductiv (M. Bulgaru, O. Gagauz, E. Grigoraş).

Deşi diferite subiecte ce ţin de tranziția tinerilor la viața de adult şi problemele cu care se confruntă la diferite etape ale vieţii au fost abordate, studiile realizate în acest domeniu au vizat doar anumite dimensiuni, tranziția tinerilor la viața de adult din perspectiva holistică și intersectorială fiind în continuare neexplorată. La rândul său, sunt slab elucidate dezavantajele cumulate ale tinerilor în vederea determinării căilor posibile de redresare a situației și măsurile de politici necesare care ar sprijini tranziţia tinerilor la viaţa de adult, ceea ce constituie un argument în plus în vederea realizării actualului studiu.

Scopul cercetării constă în evidențierea modelelor de tranziție la viața de adult și a problemelor cu care se confruntă tinerii în acest proces, elaborarea recomandărilor de politici în vederea facilitării integrării sociale și valorificării potențialului uman al tinerilor.

Obiectul de cercetare îl constituie procesul de tranziție prin care trec tinerii și factorii care facilitează / împiedică acest proces. **Subiectul cercetării** îl reprezintă modelele de tranziție ale tinerilor la viața de adult.

Ipoteza principală a cercetării: procesul de tranziție al tinerilor la viața de adult este condiționat de contextul socioeconomic general, politicile de tineret promovate, precum și de resursele individuale, resursele economice şi psihosociale ale familiei de origine.

Pentru atingerea scopului cercetării au fost înaintate următoarele **obiective**:

1. Fundamentarea cadrului teoretico-metodologic privind tranziția tinerilor la viața de adult şi explicarea factorilor determinanţi ai disparităţilor în procesul de integrare socială;
2. Evidențierea impactului contextului socioeconomic şi cultural-valoric asupra procesului de tranziție al tinerilor la viața de adult;
3. Evidenţierea cadrului aspiraţional şi motivaţional al tinerilor în procesul de integrare socială;
4. Evidenţierea particularităţilor tranziţiei la viaţa de adult în Republica Moldova în baza evenimentelor-cheie: finalizarea studiilor şi accederea pe piaţa muncii, părăsirea casei părinteşti, căsătoria şi apariţia unui copil;
5. Elaborarea tipologiei tranziției tinerilor la viața de adult și cuantificarea ponderii tipurilor în funcţie de diferiţi indicatori sociodemografici şi ai bunăstării;
6. Analiza documentelor de politici și cadrului instituțional din perspectiva regimului de tranziție al tinerilor la viaţa de adult;
7. Elaborarea recomandărilor de politici privind atenuarea dezavantajelor în procesul de tranziție al tinerilor la viața de adult și integrare socială.

Metodologia cercetării științifice. Baza teoretico-metodologică a cercetării o constituie teoriile sociologice fundamentale, precum teoria structural-funcționalistă (E. Durkheim, R. Merton, T. Parsons etc.), în care tranziția tinerilor spre maturitate este privită ca o etapă unde are loc procesul de socializare în instituţiile sociale, asimilarea unui set de roluri pentru viaţa adultă. Teoria structurării sociale (A. Giddens) este aplicată în contextul analizei la nivel macro şi microsocial în vederea stabilirii rolului acţiunii umane şi a structurii sociale în procesul de tranziție la viața de adult. Teoria capitalului uman (G. Becker, Th. Schultz) şi a capitalului social (P. Bourdieu, J. Coleman, R. Putnam) este utilizată pentru analiza mobilității intergenerațională a statutului socioeconomic de la părinți la descendenți. Teoria societății de risc (U. Beck) analizează impactul

schimbărilor structurale și a riscului în societatea contemporană, furnizând o perspectivă utilă pentru înțelegerea contextului în care tinerii își construiesc identitatea și biografiile.

Pentru analiza documentelor de politici este utilizat modelul de tranziţie al tinerilor / 'youth transition regimes' (A. Walther), care cuprinde cadrul instituţional și de politici, inclusiv structura sistemului de educaţie și formare, reglementarea ocupării forţei de muncă și sistemul de asigurare şi protecţie socială. La rândul său, pentru analiza politicilor care facilitează tranziția tinerilor la viața de adult este utilizat modelul de bunăstare al tinerilor din perspectiva cetățeniei /'youth welfare citizenship' (T. Chevalier), ce analizează posibilitatea persoanelor tinere de a accesa resursele necesare pentru întreţinere și participare socială, structurată prin intermediul instituţiilor statului și politicilor sociale.

În procesul de cercetare a fost utilizat un set complex de metode de analiză sociologică. În lucrare este îmbinată analiza la nivel macro a indicatorilor sociali, economici și demografici care condiționează procesul de tranziție la viața de adult și analiza documentelor de politici care direct sau indirect au menirea să faciliteze tranziția tinerilor la viața de adult. La nivelul microsocial sunt analizate rezultatele cercetărilor sociologice.

Datele empirice au fost colectate prin aplicarea metodelor de cercetare cantitative și calitative în domeniul vizat. Autorul a realizat studiul sociologic "Tranziţia tinerilor la viaţa de adult în condiţiile crizelor prelungite" (2023) pe un eșantion reprezentativ care include 598 de tineri cu vârsta 15-35 de ani (analiza primară a datelor). Cercetarea s-a bazat și pe analiza secundară a bazei de date a studiului național Generații și Gen (2020) pe un subeșantion de 3887 persoane cu vârsta 15-35 de ani, ceea ce a permis de a elabora o tipologie a tranziţiei tinerilor la viaţa de adult.

Studiul de doctorat se bazează inclusiv pe rezultatele cercetărilor calitative realizate cu participarea autorului, după cum urmează: "Analiza sectorului de tineret" (2019), ce a inclus 27 interviuri în profunzime cu actori relevanți în domeniul tineretului; "Incluziunea Tinerilor aflaţi în afara sistemului de educaţie, formare şi ocupaţie profesională" (2017), fiind realizate 60 de interviuri cu tinerii NEET; "Tinerii NEET în viziunea factorilor-cheie" (2017), ce a inclus 20 interviuri individuale aprofundate cu diferiţi experţi la nivel naţional şi local.

Noutatea și originalitatea ştiinţifică rezidă în abordarea tranziției tinerilor la viața de adult prin prisma stabilirii producerii și interrelației dintre evenimentele-cheie ce determină acest proces: finalizarea studiilor şi angajarea în câmpul muncii, separarea de părinți, căsătoria și apariţia unui copil; elaborarea modelelor de tranziţie la viaţa de adult şi profilarea aspectelor cantitative şi calitative ale acestor modele; evidenţierea factorilor obiectivi şi subiectivi ce facilitează sau împiedică procesul de integrare socială al tinerilor.

Problema ştiinţifică soluționată constă în evidențierea particularităților tranziției tinerilor la viaţa de adult prin determinarea și cuantificarea tipurilor de tranziţie, determinând ponderea și caracteristicile tinerilor dezavantajați care necesită susținere prin măsuri de politici speciale.

Semnificația teoretică a lucrării rezidă în aprofundarea cunoștințelor privind tranziția tinerilor la viața de adult într-o societate în continuă schimbare și care se confruntă cu crize prelungite prin evidențierea modelelor existente de tranziție și a factorilor determinanţi ai traseelor individuale. Rezultatele obținute contribuie la completarea cadrului teoretic al Sociologiei tineretului, Sociologiei muncii, Sociologiei educației, Sociologiei urbane și rurale, pot servi în calitate de suport metodologic pentru alte cercetări ce țin de tineret și integrarea socioeconomică, culturală și civică a acestora.

Valoarea aplicativă a lucrării constă în determinarea particularităților tranziției tinerilor la viaţa de adult în Republica Moldova, determinarea şi cuantificarea tipurilor de tranziţie. Rezultatele cercetării constituie o bază analitico-informațională pentru procesul de elaborare și

implementare a politicilor în domeniul tineretului care să abordeze caracterul intersectorial al tranziţiei tinerilor la viaţa de adult.

Rezultatele obținute pot fi utilizate ca suport teoretico-metodologic pentru desfășurarea și aprofundarea cercetărilor sociologice în domeniul tineretului, conectarea la proiecte naţionale şi internaționale în acest domeniu; pot fi utilizate la elaborarea politicilor pentru facilitarea tranziţiei tinerilor la viaţa de adult de către factorii de decizie; pot fi aplicate în procesul didactic.

Rezultatele ştiinţifice principale înaintate spre susținere: 1) Contextul socioeconomic nefavorabil, oportunitățile limitate de ocupare a forței de muncă, disparitățile dintre mediul urban și cel rural constituie factori principali ce împiedică procesul de tranziție al tinerilor la viața de adult. Tinerii percep mediul social ca fiind caracterizat de un acces redus la serviciile și oportunitățile care ar facilita tranziția la maturitate; 2) Aspectele sociodemografice ale tranziției la maturitate pe dimensiunile educaţie, ocupaţie şi familie demonstrează modele specifice în funcție de gen, vârstă, mediul de reședință și nivelul de instruire al tinerilor. Mediul familial al tinerilor influenţează traseele individuale, evidenţiindu-se o mobilitate socială redusă în cazul familiilor cu capital uman și social insuficient. Gradul de urbanizare și dezvoltarea economică a localității de reședință a tânărului sunt factori substituenți pentru accesul la serviciile educaționale, ocupaționale și sociale; 3) În tranziția tinerilor la viaţa de adult au fost identificate patru modele principale: tranziţie complexă (29,4%), tranziţie incertă (37,7%), tranziţie precară (17,7%) şi tranziţie timpurie (15,2%). Cele mai vulnerabile categorii de tineri sunt cele care întâmpină dificultăți de integrare socioprofesională, având impact asupra situației materiale și bunăstării lor; 4) Măsurile de politici menite să faciliteze tranziţia tinerilor spre viaţa adultă sunt insuficiente din perspectiva abordării intersectoriale a acestui proces complex.

Implementarea rezultatelor ştiinţifice au fost realizate în cadrul proiectului instituțional "15.817.06.01A Abordarea multidisciplinară a capitalului uman și dinamicii populației în vederea creșterii performanței politicilor privind populația și dezvoltarea în Republica Moldova" (2015-2018) și proiectului în programul de stat „20.80009.0807.21 Migrația, schimbări demografice și politici de stabilizare a situației" (2020-2023), precum și în cadrul proiectului COST Action CA17114 "Transdisciplinary solutions to cross sectoral disadvantage in youth" (2018-2022), EU Horizon 2020.

Rezultatele cercetării au fost aprobate în cadrul Conferinței Internaționale Științifico-Practice: Creșterea economică în condițiile globalizării; Sesiunea științifică. Dezvoltarea demografică: provocări pentru politici sociale (Chișinău, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023); International Conference "Social development of regions in figures and statistics" (Tambov, 2018); Conferinţa Ştiinţifică Internaţională "Dezvoltarea Personală şi educaţia pentru Societate: Temeiuri Epistemologice Actuale", Universitatea de Stat din Moldova (2019, 2020); EU Horizon 2020 research and innovation programme: "Extending InGRID integrated datasets and tools on vulnerable groups with employment conditions data" (Atena, 2019).

Publicaţii la tema cercetării: 11 publicații științifice, cu volum total de 10,3 c.a., dintre care 2 articole în reviste științifice indexate în Scopus.

Volumul şi structura tezei: Teza de doctor cuprinde introducere, trei capitole (care includ 22 tabele și 28 figuri), concluzii generale și recomandări. Sunt prezentate adnotări în limbile română, rusă și engleză, cuvinte-cheie, bibliografie (209 surse), lista abrevierilor, anexe (19).

Cuvinte-cheie: tranziția tinerilor la viaţa de adult, nivel de educaţie, piaţa muncii, familie, modele de tranziţie, politici de tineret.

CONȚINUTUL TEZEI

În **Introducere** este argumentată actualitatea și importanța problemei abordate; este determinat scopul și obiectivele tezei; sunt prezentate ipotezele de cercetare; sinteza de cercetare și justificarea metodelor de cercetare alese; noutatea științifică a lucrării și structura tezei.

Capitolul **1. BAZA TEORETICO-METODOLOGICĂ DE STUDIERE A PROCESULUI DE TRANZIȚIE A TINERILOR LA VIAȚA DE ADULT** include cadrul teoretico-explicativ şi metodologic care desemnează baza demersului științific realizat, delimitarea domeniului tematic de cercetare și caracteristicile bazei empirice. În paragraful **1.1. Cadrul teoretico-explicativ privind abordarea intersectorială a tranziţiei tinerilor la viaţa de adult** sunt descrise principalele dimensiuni conceptuale asupra tinerilor şi tranziţiei la viaţa de adult, precum și examinate principalele teorii sociologice, demografice și psihologice privind abordarea intersectorială a tranziţiei tinerilor la viaţa de adult.

Complexitatea studierii tranziției la viața de adult prin prisma evenimentelor-cheie ce îl marchează și multitudinea factorilor care condiționează producerea și interdependența acestora au determinat caracterul interdisciplinar şi intersectorial al cercetării, conectarea la cadrul teoretico-metodologic holistic din domeniul sociologiei ce stau la baza studiului actual, precum şi din domeniul demografiei şi psihologiei.

Cadrul teoretic al capitalului uman (G. Becker, Th. Schultz) explorează modelul economic de transmitere intergenerațională a statutului socioeconomic de la părinți la copii. Procesul dinamic de acumulare a capitalului uman începe cu mult înainte de școlarizarea formală și depinde de mediul familial, iar caracteristicile personale și familiale timpurii determină situația pe piața muncii, deoarece limitează acumularea de capital uman și afectează în mod direct capacitatea de angajare profesională. În cercetarea tranziţiei tinerilor la viaţa de adult, cadrul teoretic al capitalului uman accentuează necesitatea explorării profunde a relațiilor dintre investițiile în capitalul uman, traiectoriile educaționale și profesionale ale tinerilor și influența factorilor intergenerațional și familiali (Becker, 1964).

Teoria capitalului social (P. Bourdieu, J. Coleman, R. Putnam) susține că relațiile sociale sunt resurse ce pot duce la dezvoltarea și acumularea capitalului uman. Capitalul social contribuie la înțelegerea tranziției la viața de adult prin elucidarea modului în care rețelele sociale pun la dispoziția tinerilor resursele necesare și modalitatea în care rețelele facilitează sau împiedică utilizarea acestora, cât și modul în care alegerile și acțiunile individuale afectează disponibilitatea și mobilizarea resurselor respective.

Teoria structurării sociale (A. Giddens) subliniază că individul acționează în cadrul structurilor sociale existente și, în același timp, contribuie la reproducerea sau transformarea acestora prin acțiunile sale. Prin prisma acestei teorii, tranziţia tinerilor la viaţa de adult este analizată atât din perspectiva macrosocială (a societății în ansamblul), cât şi microsocială (a vieții cotidiene a indivizilor, tratați ca subiecți de analiză) (Giddens, 1984). Se accentuează, traiectoriile individuale de viață ale tinerilor pot fi pe deplin înțelese și interpretate doar prin abordarea factorilor individuali, precum alegerile personale, circumstanțele individuale, motivația, raportându-le la factorii de nivel macrosocial.

Teoria societății de risc (U. Beck) pune accent pe impactul schimbărilor structurale și riscului în societatea contemporană, în special asupra tinerilor, furnizând o perspectivă utilă pentru înțelegerea contextului în care aceștia își construiesc identitatea și biografiile. Tinerii pot resimți în mod special această incertitudine structurală, ceea ce poate influența deciziile lor de a renunța la educație sau de a întâmpina dificultăți în găsirea unui loc de muncă, forma propria familie. Creșterea nesiguranței în viața cotidiană afectează deciziile individuale și procesele de planificare. Teoria subliniază pierderea avantajelor unui regim de certitudine pe care l-au avut generațiile

anterioare, tinerii fiind afectați în mod direct de schimbările continue, care le influențează abordările față de educație, carieră și participare socială (Beck, 1992).

Teoriile demografice pun accentul pe descrierea și analiza evenimentelor demografice-cheie, precum căsătorie, parteneriat, naşterea unui copil. *Teoria celei de-a doua tranziții demografice* prevede tendințele primare ale tranziției demografice, inclusiv amânarea naşterilor către vârste mai mature sau fertilitatea tardivă, dar şi căsătorii mai târzii, astfel sporind numărul conviețuirilor în cuplu, divorțialitatea și naşterile neconjugale (Van de Kaa, 1987). Conform teoriei, aceste schimbări demografice sunt rezultatul schimbărilor de valori și atitudini, precum și o reglementare normativă mai slabă și o autonomie mai sporită a femeilor care contribuie la o solicitare tot mai mare de autodezvoltare, autonomie și individualizare (Lesthaeghe, 2014).

Teoriile psihologice explică tranziția tinerilor la viața adultă din perspectiva problemelor dezvoltării personalității. În cadrul acestor teorii, tinerețea este descrisă drept o perioadă de așteptare psihosocială, când, prin experimentarea liberă a rolurilor, o persoană își caută locul într-un domeniu al societății, propria sa nișă, are loc formarea unei noi identități și personalități printr-un sistem de planuri de viață, obiective, o atitudine conștientă față de lume (Erikson, 1968).

În paragraful **1.2. Gradul de abordare al tranziției tinerilor la viața de adult în literatura științifică** sunt sintetizate studiile empirice privind tranziţia tinerilor la viaţa de adult, este fundamentată problema de cercetare, care constituie un argument al modelului de cercetare pentru studiul propus. Studiile empirice care s-au axat pe impactul schimbărilor sociale asupra procesului de tranziție la maturitate au arătat că tranziția la viața de adult se diferențiază tot mai mult de abordările și normele tradiționale. Studiile conchid că schimbările din viața tinerilor s-au produs în toate domeniile-cheie, cum ar fi educația, piața muncii, comportamentul reproductiv și relațiile conjugale (Furlong, 2015; Woodman, et al., 2015; Unt, et al., 2021; Elzinga, et al., 2007; Billari, et al., 2010; Mitrofanova, 2023). Studiile au evidențiat caracterul de „de-standardizare" al procesului de tranziție la viața de adult (Walther, et al., 2007), care presupune o varietate din ce în ce mai mare de modele familiale și stiluri de viață (Elzinga, et al., 2007; France, 2007), parcursuri educaționale diversificate, tranziții la muncă mai prelungite, variate, instabile și incerte (Walther, 2007; Furlong, et al., 2007).

Studiile comparative privind tranziția tinerilor la viața de adult în Europa relevă schimbări semnificative în modelele tradiționale de trecere la maturitate. Evenimentele demografice, cum ar fi prima căsătorie și apariția primului copil, nu mai sunt indicatori suficienți pentru descrierea acestei tranziții, fiind amânate și devenind mai puțin relevante în raport cu vârsta și interdependența lor (Corijn, et al., 2001). În Europa de Vest predomină modelele moderne de tranziție caracterizate prin perioade mai lungi de independență și coabitare, în timp ce în Europa de Est persistă traiectoriile tradiționale în care tinerii finalizează studiile, încep să lucreze, se căsătoresc și devin părinți la o vârstă mai tânără. Diferențele de gen sunt evidente, femeile fiind mai susceptibile să adopte modele tradiționale, acordând o prioritate mai mare formării familiei, în timp ce bărbații sunt mai predispuși să amâne formarea familiei și să rămână mai mult timp în educație sau în căutarea unui parteneriat stabil. Nivelul de studii are un impact semnificativ, tinerii cu niveluri mai înalte de instruire fiind mai predispuși să urmeze traiectorii moderne, amânând momentul părăsirii casei părintești și formarea familiei proprii (Schwanitz, 2017).

Cercetările din țările din Europa de Est au relevat tendințe semnificative în tranziția la maturitate, convergente cu tendințele regionale, care includ schimbări în structura familiei, comportamentul matrimonial și reproductiv. Diferențierea de gen este proeminentă, femeile din mediul rural se căsătoresc mai devreme și nasc la o vârstă mai tânără, în timp ce apariția unui copil reduce șansele acestora de a se angaja și de a continua studiile. Modelele de tranziție variază în funcție de nivelul de educație și de mediul de reședință, iar în localitățile rurale un

nivel de instruire mai înalt atenuează inegalitățile de gen (Митрофанова, 2011; Митрофанова, 2016; Терещенко, et al., 2018; Mitrofanova, et al., 2023).

Studiile autohtone au avut o contribuție importantă în dezvoltarea științei sociologice aplicative și dezvoltarea politicilor de tineret. Astfel, mai mulţi sociologi autohtoni, cum ar fi A. Timuș, M. Bulgaru, T. Danii, V. Blajco, L. Malcoci, V. Mîndru, M. Buciuceanu-Vrabie, A. Oceretnîi, D. Cheianu-Andrei și alți cercetători au adus un aport important în dezvoltarea sociologiei tineretului, explorând diferite aspecte ce țin de viața socială a tinerilor, socializarea și integrarea lor socioeconomică, orientările valorice etc. în raport cu transformările care au avut loc în Republica Moldova pe parcursul ultimelor decenii.

Mai multe studii autohtone ce au vizat tranziţia de la şcoală la muncă au constatat că unui tânăr îi trebuie, în medie, 8,6 luni de la absolvirea studiilor până la obţinerea primului loc de muncă care să fie stabil sau satisfăcător, iar tranziţia de succes către piaţa muncii este condiţionată de nivelul de instruire (înalt) şi mediul de reşedinţă (urban) al tinerilor (Ganţa, et al., 2016; Buciuceanu-Vrabie, et al., 2017). La rândul său, se atestă că migraţia tinerilor peste hotare a avut un impact considerabil asupra pieţei muncii locale, ducând la o rată scăzută de participare și așteptări salariale mai mari în rândul tinerilor (Ganţa, et al., 2016).

Traseul educațional al tinerilor și factorii care îl influențează, precum și inegalitatea educațională, părăsirea timpurie a sistemului educațional au constituit obiectul de studiu mai multor cercetări la nivel național (Bulgaru, et al., 2012; Gagauz O., 2017). Marea majoritate a studiilor cu referință la situația din Republica Moldova au semnalat persistența fenomenului de părăsire timpurie a sistemului educaţional de-a lungul ultimelor decenii (Gagauz O., 2021). Studiile arată că există o corelație strânsă între părăsirea timpurie a sistemelor de educaţie și nivelul scăzut de instruire al părinţilor, cât şi mediul de reşedinţă, consemnat un alt factor important ce are influenţă asupra traiectoriilor educaţionale (Crîșmaru, et al., 2022).

Unele studii au avut în vizor comportamentul matrimonial şi reproductiv al tinerilor, arătând că în Republica Moldova, la fel ca şi în alte ţări europene, se înregistrează tendințe de restructurare a fertilității și modificări ale comportamentului reproductiv la toate grupele de vârstă. Se constată o creștere a proporției femeilor care pe parcursul vieții reproductive au născut doar un copil și o scădere treptată a proporției femeilor care pe parcursul vieții au născut trei și mai mulți copii, în special la generațiile mai tinere (Grigoraș, 2018).

Studiile care au analizat problematica familiei tinere în contextul realităţilor din Republica Moldova au evidenţiat insuficienţa resurselor financiare şi condiţiile locative nepotrivite drept principalii factori cu impact negativ asupra familiei tinere, familiile percepând procesul de adaptare la transformările socioeconomice ca fiind unul dificil şi anevoios. Protecţia socială este slab susţinută de către instituţiile publice, care nu au reuşit să consolideze un sistem de acţiuni şi măsuri ce ar targeta problemele familiei tinere, acesta fiind incomplet şi dispersat în diferite compartimente (Bulgaru, et al., 2015).

În pofida existenței unui număr mare de studii privind diferite aspecte ale tranziției tinerilor la viața de adult, totuși, lipsește o abordare intersectorială ce analizează mai multe evenimente din viața tânărului, fapt ce servește în calitate de argument pentru inițierea studiului dat.

Paragraful **1.3. Delimitarea domeniului tematic, cadrul metodologic şi baza informaţională** evidențiază domeniul tematic, face referire la caracteristicile generale ale cercetării, formulează ipoteza generală și ipotezele de lucru, prezintă baza informațional-statistică și studiile sociologice, datele și metodele de cercetare, metodele de analiză.

Tranziţia la viaţa de adult, la nivel individual, este delimitată ca etapă de pregătire şi trecere la maturitate atunci când sunt dobândite roluri şi aplicate competenţele şi abilităţile sociale, depășind starea de dependență și obținând o condiție de independență. Acest proces implică, de

asemenea, recunoașterea tinerilor ca subiecți maturi, autonomi, responsabili și integrați social (Pitti, 2022). La nivel societal, este delimitată ca o etapă de viaţă organizată social (cadru legal şi instituţional) pentru grupul de tineri (construct social) prin promovarea politicilor ce reglementează această etapă distinctă a vieţii (educaţie, angajare, bunăstare etc.).

Studiul actual investighează principalele cinci evenimente care marchează tranziţia tinerilor la viaţa de adult: finalizarea studiilor, accederea pe piaţa muncii, părăsirea casei părintești, întemeierea familiei proprii şi apariţia primului copil / a devenit părinte pentru prima data, ce corelează între ele și sunt interdependente (Coles, 1995; Pitti, 2020). Aceste evenimente sunt încorporate şi analizate prin prisma a trei direcţii principale: dimensiunea / traseul educaţional; dimensiunea / traseul profesional şi dimensiunea familială / formarea familiei proprii.

Tranziția tinerilor la viața de adult este interpretată ca un proces complex din perspectivă holistică și intersectorială, care îmbină dimensiunile macro și micro ale societății. Această abordare recunoaște dualitatea dintre structura socială și acțiunea umană, evidențiind interacțiunile și influențele reciproce dintre aceste niveluri (Fig. 1.).

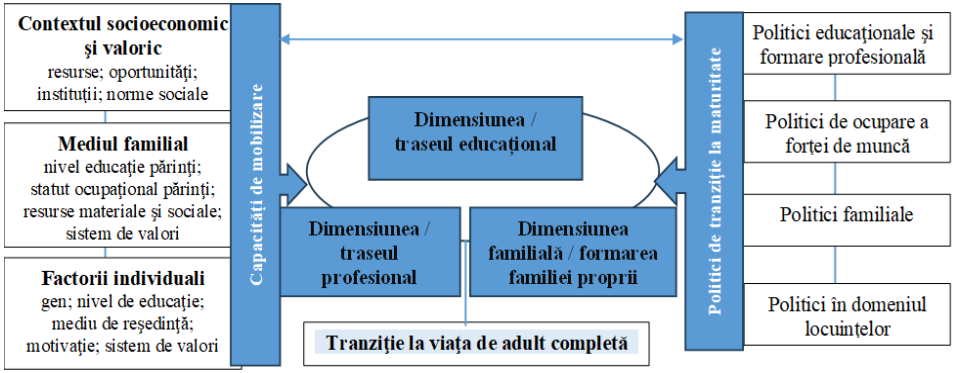

Figura 1. Conceptualizarea tranziției tinerilor la viața de adult

Sursa: elaborat de autor în baza analizei literaturii.

În calitate de surse de date ale cercetării, la nivel macrosocial, au constituit datele statistice ale Biroului Național de Statistică cu privire la principalii indicatori sociali, economici și demografici cu impact asupra tranziției tinerilor la viaţa de adult și care arată atât tendințe, cât și finalitatea prin prisma acestora (2014-2022). De asemenea, a fost analizat cadrul legal și instituțional național în domeniul tineretului și a documentelor de politici pe segmentul de tineret în principalele domenii ce investesc în dezvoltarea și valorificarea capitalului uman și facilitează tranziția tinerilor la viața de adult.

La nivel microsocial au fost analizate datele studiilor sociologice, ce a inclus un demers complex cu un mixt de cercetări cantitative şi calitative în domeniul vizat. Studiul de doctorat se bazează pe cercetări cantitative realizate cu participarea autorului (analiza primară a datelor) sau studii sociologice de referinţă (analiza secundară a datelor) (Tab. 1.). Datele studiilor cantitative au fost utilizate pentru evidenţierea cadrului aspiraţional şi motivaţional al tinerilor în procesul de integrare socială; estimarea diferitor dimensiuni ale tranziţiei la viaţa de adult şi problemelor cu care se confruntă; evidenţierea particularităţilor tranziţiei la viaţa de adult în baza evenimentelor-cheie (finalizarea studiilor şi accederea pe piaţa muncii, părăsirea casei părinteşti, căsătoria şi apariţia unui copil); elaborarea tipologiei tranziţiei tinerilor la viaţa de adult şi cuantificarea ponderii tipurilor în funcţie de diferiţi indicatori sociodemografici şi ai bunăstării;

Tabelul 1. Baza empirică a cercetării (cercetări cantitative)

Nr	Denumirea studiului sociologic	Tip studiu	Numărul de respondenți / experți	Metoda de cercetare	Anul
1.	„Tranziţia tinerilor la viaţa de adult în condiţiile crizelor prelungite”	Cantitativ (național)	598 persoane, vârsta 15-35 ani	Ancheta pe bază de chestionar	2023
	Studiu sociologic realizat de către autor. Analiza primară a datelor				
2.	Studiul Generații și Gen	Cantitativ (național)	3887 persoane, vârsta 15-35 ani	Ancheta pe bază de chestionar	2020
	Analiza secundară a datelor				
3.	„Tranziţii ale copilăriei şi tineretului într-o societate în transformare”	Cantitativ (național)	1961 persoane, vârsta 16-30 ani	Ancheta pe bază de chestionar	2007
	Autorul a participat în calitate de asistent de proiect (SISI ”Opinia”) în cadrul Proiectului INTAS „Tranziţii ale copilăriei şi tineretului într-o societate în transformare: cazul Republicii Moldova” (2006-2008). Analiza secundară a datelor				

Studiul de doctorat a inclus, de asemenea, cercetări calitative realizate cu participarea autorului (Tab. 2). Informația obținută în cadrul acestor cercetări a fost utilizată pentru analiza cadrului de politici și instituțional ce vizează tinerii; stabilirea punctelor slabe și forte ale documentelor de politici și programelor guvernamentale existente; determinarea măsurilor de politici necesare pentru facilitarea integrării tinerilor în educație și pe piața forței de muncă.

Tabelul 2. Baza empirică a cercetării (cercetări calitative)

Nr	Denumirea studiului sociologic	Tip studiu	Numărul de participanți	Metoda de cercetare	Anul
1.	Studiul ”Analiza sectorului de tineret”	Calitativ	27 experți	Interviuri individuale semistructurate	2019
2.	”Incluziunea Tinerilor aflaţi în afara sistemului de educație, formare și ocupație profesională (tineri NEET)”	Calitativ	60 tineri aflați în situația NEET	Interviuri individuale semistructurate	2017
3.	Studiul ”Tinerii NEET în viziunea factorilor-cheie”	Calitativ	20 experți	Interviuri individuale semistructurate	2017
	Autorul a participat la realizarea și analiza interviurilor în cadrul Proiectelor INCE				

Datele studiilor sociologice au fost procesate folosind metode de analiză statistică descriptivă şi aprofundată (analiza factorială exploratorie, analiza de cluster, analiza regresională binomială). Aceste metode au fost aplicate pentru a stabili timpul (vârsta medie) de producere a evenimentelor (finalizarea studiilor, angajarea în câmpul muncii, separarea de părinți, formarea familiei și nașterea copiilor); determinarea interrelației dintre aceste evenimente; elaborarea tipologiei tinerilor la viața de adult; determinarea impactului factorilor obiectivi şi subiectivi care influenţează procesul de dobândire a autonomiei sociale.

Capitolul **2. CONTEXTUL SOCIOECONOMIC ŞI DETERMINANŢII TRASEELOR EDUCAŢIONALE, PROFESIONALE ŞI DE FAMILIE ALE TINERILOR** include descrierea contextului în baza principalilor indicatori macroeconomici, demografici, educaționali și ai ocupării forței de muncă, cât și analizează modelele specifice ale tranziției la maturitate în baza indicatorilor pe dimensiunea educațională, integrare socioprofesională şi de familie. În paragraful **2.1. Contextul socioeconomic şi cel cultural-valoric al tranziţiei la maturitate** sunt analizate tendințele în domeniile vizate și cum acestea influențează procesul de integrare socială a tinerilor (analiza la nivel macrosocial), la fel sunt analizate contextul sociocultural şi orientările valorice ale tinerilor.

Analiza contextului socioeconomic al tranziției tinerilor la viața de adult a scos în evidență un șir de provocări și tendințe relevante, acesta fiind caracterizat prin instabilitate, dependența înaltă de șocuri interne și externe (BM, 2022). Declinul populației prezintă tendința demografică principală, iar generația tinerilor este în descreștere continuă. Numărul populaţiei tinere s-a redus cu circa 252,3 mii persoane, iar ponderea grupului de vârstă 15-34 ani în totalul populației țării a scăzut de la 31% în anul 2014 la circa 25% în anul 2022. Un număr important de tineri este implicat în migrația internațională, atât în scopul studiilor, cât și al încadrării în câmpul muncii, ponderea tinerilor în fluxul anual de emigranţi a variat între 47%-41% în perioada anilor 2014-2021, tendinţa fiind mai accentuată pentru categoriile de vârstă 20-24 ani şi 25-29 ani.

Se constată modificări semnificative în comportamentul demografic al tinerilor. Astfel de evenimente importante în procesul de tranziție la viața de adult, precum căsătoria și nașterea unui copil, se amână pentru vârste mai înaintate (Grigoraș, 2018; Gagauz, et al., 2021). Deși comparativ cu alte țări se menține un model relativ timpuriu de formare a familiei, vârsta medie la prima căsătorie pentru femei a crescut până în prezent la 26,4 ani, iar pentru bărbați - la 29,5 ani (2022). Totodată, vârsta medie a femeilor la prima naștere s-a majorat până la 25,3 ani, în mediul rural fiind de 23,9 ani și 27,3 ani în mediul urban (BNS, 2023).

Sistemul educațional, chiar și după implementarea unor reforme, rămâne într-o legătură fragilă cu cerințele pieței forței de muncă. În perioada post-independență, s-a remarcat o creștere semnificativă a înscrierilor în învățământul superior, alimentată de o mai mare accesibilitate prin intermediul contractelor de studiu. Deși în structura populaţiei se atestă o creştere a ponderii persoanelor tinere care deţin un nivel superior de educaţie, rămâne a fi destul de semnificativă categoria tinerilor care au un nivel scăzut de studii. Conform datelor statistice oficiale, rata de părăsire timpurie a școlii a înregistrat o stagnare pe parcursul ultimilor zece ani, oscilând în jurul valorii de 21%, diferenţiindu-se în funcţie de mediul de reşedinţă şi gen (BNS, 2023).

Piața muncii din Republica Moldova se caracterizează prin rigiditate, cu o preponderență semnificativă a locurilor de muncă ce nu solicită calificare, precum și prin existența unei proporții înalte de sector informal și un salariu minim redus, aspecte care adesea descurajează implicarea tinerilor în procesul de angajare. Conform datelor statistice oficiale, rata tinerilor ocupaţi nu depăşeşte 50% din totalul grupului de vârstă 15-34 ani, iar ponderea tinerilor NEET constituie 26% în grupul de vârstă 15-29 ani şi practic fiecare a treia persoană sau circa 29% în grupul de vârstă 15-34 ani, fiind semnificativ mai înaltă în rândul femeilor (BNS, 2023).

Se evidenţiază o preocupare asiduă a persoanelor tinere pentru realizarea scopurilor profesionale (81%), pentru deţinerea propriei locuinţe (76%), aspiraţii educaţionale (68%) şi aspirații referitoare la viața de familie (64%). Un factor dinamic important ține de efectul vârstei, aceste valori căpătând relevanţă sporită odată cu avansarea în vârstă. Datele arată că tinerii după 25 de ani sunt cei mai orientaţi spre familie şi copii, în timp ce persoanele mai tinere acordă o prioritate mai mare valorilor materiale.

În acelaşi timp, tinerii din Republica Moldova apreciază drept nefavorabile condiţiile contextuale de a-şi realiza aspiraţiile de viaţă, semnalând o situaţie alarmantă privind accesul tinerilor la serviciile şi oportunităţile care ar urma să faciliteze tranziţia la viaţa de adult. Marea majoritate a persoanelor tinere consideră că şansa tinerilor de a avea o locuinţă proprie (88%), şansa tinerilor de a avea un loc de muncă bine plătit (88%) şi suportul / facilități la susținerea familiilor tinere (82%) reprezintă probleme stringente la etapa actuală. O situaţie mai favorabilă se evidenţiază în cazul accesului la servicii pentru tineret şi la formele de învățământ dorite (Tab. 3).

Tabelul 3. În general, cum apreciați situația actuală din țara noastră în ceea ce privește...? (%)

	Este o problemă foarte serioasă	Este o problemă serioasă	**Este o problemă (total)**	Nu este așa de grav	Nu este o problemă
Șansa/ posibilitățile tinerilor de a avea o locuință proprie	49.9	37.8	**87.7**	9.7	2.6
Șansa / posibilitățile tinerilor de a avea un loc de muncă bine plătit	42.4	45.1	**87.5**	9.7	2.8
Facilități / susținerea familiilor tinere	36.4	45.4	**81.9**	15	3.2
Accesul tinerilor la servicii medicale de calitate	30.7	34.7	**65.3**	26.1	8.5
Accesul la servicii pentru tineret (dezvoltare personală, ghidare)	19.4	38.4	**57.8**	32.8	9.4
Accesul tinerilor la formele de învățământ dorite	11.2	32.7	**43.9**	41.8	14.3

Sursa: elaborat de autor, în baza studiului sociologic „Tranziția tinerilor la viața de adult în condițiile crizelor prelungite", 2023.

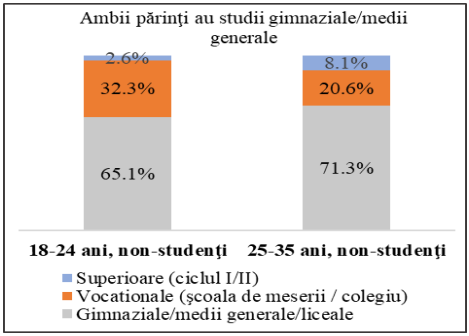
În paragraful **2.2. Determinanţii traseului educaţional al tinerilor** sunt analizaţi factorii care influenţează acest traseu, precum şi factorii de părăsire timpurie a sistemului educaţional (în baza datelor studiului GGS).

Analiza traseului educaţional arată că absoluta majoritate a tinerilor îşi finalizează studiile până la vârsta de 24 de ani. Dacă la vârsta de 15 ani circa 92% din persoanele tinere erau înrolate în sistemul de educaţie, cu înaintarea în vârstă procentul tinerilor care studiază se reduce treptat, ajungând la doar 2% către vârsta de 24 de ani.

Se atestă disparităţi semnificative după nivelul de instruire al tinerilor în funcţie de gen şi mediul de reşedinţă - ceva mai mult de 40% din tinerii cu studii superioare locuiesc în mediul urban, în timp ce mai mult de jumătate din tinerii din mediu rural deţin un nivel scăzut de instruire (42% - studii gimnaziale şi mai puţin, 14% - studii medii generale). Structura populaţiei după nivelul de instruire şi mediul de reşedinţă se explică, în mare parte, printr-o rată mai înaltă a tinerilor din mediul rural care nu-şi continuă studiile după finalizarea învăţământului general obligatoriu, cât şi plecarea din localităţile rurale la studii sau muncă a unui segment important de tineri, în cea mai mare parte cu un nivel mediu şi înalt de educaţie.

Vârsta medie la finalizarea procesului educaţional şi/sau formarea profesională a constituit 18,9 ani, cu referinţă la eşantionul de tineri 25-35 ani. Se atestă diferenţieri semnificative în funcţie de mediul de reşedinţă - traseul educaţional în localităţile rurale fiind în medie de 17,6 ani, în timp ce în localităţile urbane – 20,6 ani. Se evidenţiază decalaje în funcţie de gen, un parcurs educaţional ceva mai extins se înregistrează pentru femei – 19,1 ani comparativ cu 18,7 ani pentru bărbaţi. În funcţie de treapta de învăţământ absolvită, datele arată că vârsta medie este de 15,3 ani în cazul studiilor gimnaziale, crescând potrivit etapei absolvite şi ajungând la 23,6 ani în cazul studiilor superioare - ciclul I/II.

Studiul atestă o corelaţie semnificativă între nivelul de studii al părinţilor şi cel al copiilor, un nivel de instruire mai înalt al părintelui corelând cu un parcurs educaţional mai extins al descendenţilor. În cazul când ambii părinți deţin studii gimnaziale/medii generale, și copiii acestora, în cea mai mare parte, se vor limita la același nivel scăzut de educație - 65% din tinerii cu vârsta de 18-24 ani și 71% din cei cu vârsta de 25-35 ani. Situația este diametral opusă atunci când cel puțin un părinte are studii superioare - 63% din copiii lor (vârsta de 25-35 ani), de asemenea, vor absolvi studii superioare (Fig. 2.).

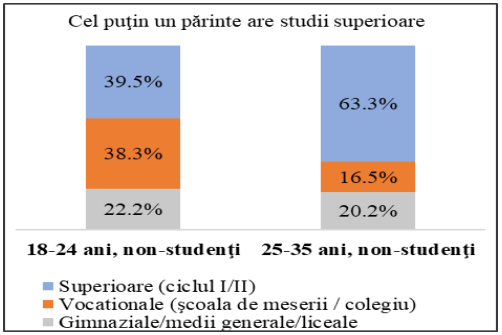

Figura 2. Nivelul de instruire al tinerilor în funcție de nivelul de instruire al părinților (%)

Sursa: calculat de autor în baza datelor GGS, 2020.

Factorii determinanţi ai părăsirii timpurii a sistemului educaţional sunt: nivelul de studii al părinţilor (nivel scăzut de instruire), genul (bărbaţi), mediul de reşedinţă (rural), naşterea primului copil până la 19 ani (cu referinţă la femei), familii cu mulţi copii (3 copii şi mai mult). În pofida programului de educație pe bază universală și accesibilității educației pentru diferite categorii de tineri, capitalul uman, social și cultural din cadrul mediului familial și al proximității, cu referire la mediul de reședință, rămân a fi factorii care influenţează în cea mai mare măsură parcursul educațional al tinerilor.

Cel de-al treilea paragraf **2.3. Determinanţii integrării profesionale a tinerilor** investighează determinanţii traseului socioprofesional al tinerilor, sunt analizaţi indicatorii ce descriu aspecte cantitative şi calitative a relației tinerilor cu piața forței de muncă, sunt evidenţiaţi factorii excluziunii ocupaţionale a tinerilor.

Rezultatele studiului atestă că integrarea socioprofesională rămâne a fi o problemă pentru un segment important de tineri din Republica Moldova. Ponderea tinerilor angajaţi pentru plată / salariu variază în jurul valorii de 50%, atestându-se diferenţe în funcţie de unii indicatori sociodemografici. Procentul şomerilor se menţine la un nivel relativ înalt, aproximativ 25% sau fiecare al patrulea tânăr nu lucrează, dar este în căutarea unui loc de muncă. Aproximativ o treime din tineri nu sunt angajaţi și nu sunt implicaţi în căutarea unui loc de muncă, ceea ce indică o inactivitate considerabilă pe piața muncii (Fig. 3.).

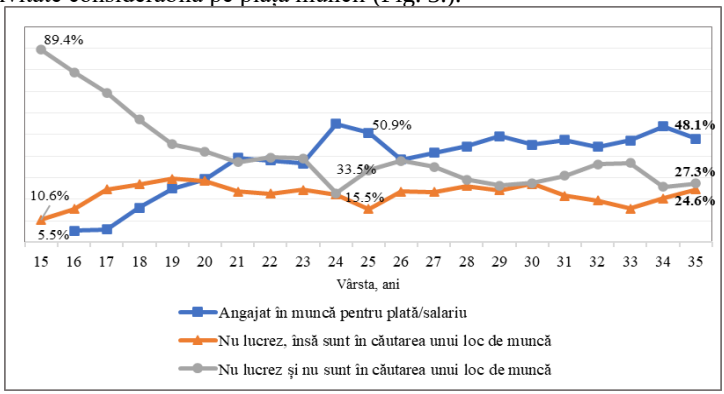

Figura 3. Relația tinerilor cu piața muncii

Sursa: calculat de autor în baza datelor GGS, 2020.

În cadrul studiului au fost stabilite următoarele tipuri de angajări specifice: angajare „stabilă” (28,5%), care activează în baza unui contract pe o perioadă nedeterminată; angajare „temporară” (8,8%), în baza unui contract pe o perioadă determinată/temporar; angajare „informală” (10,9%), activează fără a avea un contract de muncă; „neangajaţi, şomeri” (22,1%) şi „neangajaţi, inactivi” (13,8%); „pe pauză” (15,9%) sunt persoanele care se află în concediu de maternitate şi de îngrijire a copilului (Tab. 4.).

Tabelul 4. Statutul ocupaţional al tinerilor, caracteristici sociodemografice (%)

	Angajare „stabilă”	**Angajare „tempo-rară”**	**Angajare „infor-mală”**	**Nu sunt angajaţi**		**Nu sunt angajaţi, „pe pauză”**
	(28,5%)	(8,8%)	(10,9%)	(22,1%)	(13,8%)	(15,9%)
15-19 ani	2,9	5,1	7,6	5,6	5,1	2,6
20-24 ani	17,8	22,0	18,4	18,1	11,8	20,4
25-29 ani	29,5	31,0	27,1	30,9	28,4	35,7
30-35 ani	**49,8**	41,9	46,9	45,4	**54,7**	41,3
Femeie	43,1	36,6	14,9	41,3	**61,9**	**91,6**
Bărbat	**56,9**	**63,4**	**85,1**	58,7	38,1	8,4
Urban	**62,6**	**64,9**	36,8	29,3	23,1	36,7
Rural	37,4	35,1	**63,2**	**70,7**	**76,9**	**63,3**
Gimnaziale şi mai puţin	14,3	26,4	**41,9**	**45,5**	**47,8**	32,8
Mediu general /liceal	11,8	10,9	15,5	14,9	15,0	12,0
Secundar profesional	15,3	12,3	22,0	21,0	18,5	19,2
Mediu de specialitate	18,9	19,6	7,9	9,0	10,4	11,2
Superioare (ciclul I/II)	**39,6**	**30,8**	12,6	9,7	8,3	24,8

Sursa: elaborat de autor în baza datelor GGS, 2020.

Se atestă o piață a muncii slab dezvoltată și cu oportunități reduse de integrare profesională, în special în mediul rural și orașele mici. Angajarea „stabilă” este specifică în mare parte pentru tinerii cu studii superioare și în mediul urban, iar angajarea „fără contract de muncă” şi situaţia NEET este caracteristică în mare parte pentru persoanele cu un nivel scăzut de studii şi predominant în mediul rural.

Problema excluziunii ocupaţionale a tinerilor în Republica Moldova este strâns legată de lipsa locurilor de muncă cu o remunerare decentă și nivelul scăzut de dezvoltare economică a localităţilor de referinţă. Mulți tineri, în special cei din mediul rural, se confruntă cu dificultăți în obținerea unei educații profesionale și în găsirea unui loc de muncă. Șomajul structural și inactivitatea tinerilor în regiunile rurale depășesc cadrul ciclurilor economice, deoarece sunt determinate de un proces pe termen lung, legat de traiectoria de dezvoltare (Avagianou et al. 2022). În multe cazuri, spațiile de integrare ale tinerilor sunt fragile, ceea ce face imposibilă depășirea situației cu forțele proprii și motivează tinerii să plece peste hotare.

În paragraful **2.4. Determinanţii tranziţiei tinerilor de la familia de proveniență la familia de destinaţie** sunt analizate evenimentele ce ţin de separarea de părinți (tranziția de locuință), trecerea de la familia de origine la familia de destinaţie (căsătorie), apariţia primului copil (în baza datelor studiului GGS).

Se evidențiază modele specifice pe dimensiunea tranziției tinerilor de la familia de proveniență la familia de destinație. Datele arată că ponderea tinerilor care locuiesc împreună cu părinții este direct proporțională cu vârsta acestora, în grupul de vârstă 15-19 ani mai mult de jumătate din tineri locuiesc cu unul sau ambii părinți, iar în rândul tinerilor de 30-35 ani doar circa 10% stau într-o gospodărie comună cu părinții. În localităţile rurale, marea majoritate a persoanelor tinere trăiesc în locuinţe care sunt în proprietate privată. În timp ce în mediul urban

45% din tinerii cu vârsta cuprinsă între 15-19 ani şi 54% din persoanele de 20-24 ani stau într-o locuinţă închiriată.

Rezultatele studiului atestă că prevalenţa producerii evenimentelor demografice ce ţin de întemeierea familiei proprii creşte proporţional cu vârsta tinerilor. Procentul persoanelor care au indicat că sunt căsătoriţi se majorează după vârsta de 25 de ani, iar către vârsta de 34-35 ani în jur de 70% din tinerii de la sate, cât şi de la oraşe aveau acest statut marital. Procentul celora care erau în coabitare la momentul studiului este mai înaltă, atât în cazul tinerilor din mediul rural, cât şi din cel urban între vârstele 21 şi 24 ani, atunci când acest indicator variază între 20-31%. Ulterior, procentul se micşorează, cel mai probabil că tinerii îşi oficializează căsătoria, iar către 35 de ani doar ceva mai mult de 10% au indicat că sunt într-o relaţie de concubinaj.

Datele cercetării au arătat diferenţieri privind vârsta medie la prima căsătorie în funcţie de anumiţi indicatori sociodemografici. Vârsta medie la prima căsătorie variază semnificativ în funcţie de gen (bărbaţi – 24,1 ani, femei – 21,5 ani), mediu de reşedinţă (rural – 22,1 ani şi urban – 23,2 ani) şi nivelul de studii al tinerilor (gimnaziale şi mai puţin – 21,8 ani, în timp ce în rândul tinerilor cu studii superioare – 24,0 ani) (Fig. 4.).

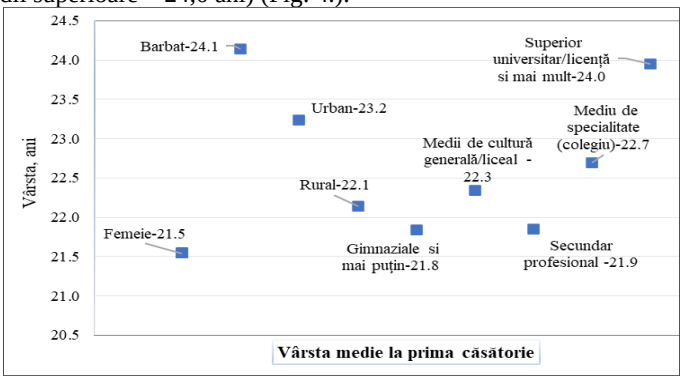

Figura 4. Vârsta medie la prima căsătorie, în funcţie de gen, mediu de reşedinţă, nivel de studii

Sursa: calculat de autor în baza datelor GGS, 2020.

Evenimentul naşterea primului copil (a devenit părinte pentru prima dată) la fel înregistrează valori mai înalte pe măsură ce tinerii avansează în vârstă şi sunt evidenţiate diferenţieri semnificative în funcţie de mediul de reşedinţă şi gen. Ponderea tinerilor din localităţile rurale care au indicat că au copii este mai înaltă comparativ cu semenii lor din localităţile urbane, în categoria 25-35 ani ponderea acestora variază în jurul valorii de 80%. În acelaşi timp, procentul tinerilor din mediul urban care au indicat că au copii este mai joasă şi oscilează în jurul valorii de 70% chiar şi pentru categoria de vârstă 25-35 ani.

Studiul atestă modele diferențiate privind vârsta medie la apariţia primului copil din perspectiva mediului de reședință, gen și nivelul de instruire. Vârsta medie la apariţia primului copil este de 21,5 ani pentru femei comparativ cu 24,3 ani pentru bărbaţi, în mediul rural 21,9 ani, iar în mediul urban – 24,3 ani. Cele mai semnificative diferenţe se evidenţiază după nivelul educaţional al tinerilor. Pentru tinerii cu studii gimnaziale şi mai puţin vârsta când devin părinţi pentru prima dată este de 21,1 ani, iar pentru tinerii care deţin studii superioare – 24,7 ani (Fig. 5.).

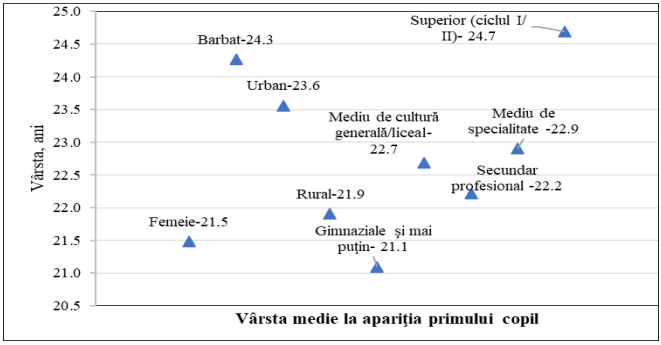

Figura 5. Vârsta medie la apariţia primului copil, în funcţie de gen, mediu de reşedinţă, nivel de studii

Sursa: calculat de autor în baza datelor GGS, 2020.

Datele studiului arată că familia rămâne a fi o valoare importantă pentru tineri, 66% din ei manifestându-şi dezacordul cu afirmaţia „căsătoria este ceva demodat", deşi practic fiecare al cincilea tânăr este de acord cu această afirmaţie. Marea majoritate a persoanelor tinere (88%) susţin afirmaţia: pentru ca viaţa să fie împlinită, atât pentru femei, cât pentru bărbaţi este important „să aibă un copil". Persoanele tinere manifestă o atitudine pozitivă şi faţă de anumite comportamente matrimoniale moderne - 64% fiind de acord cu afirmaţia „că este normal ca doi oameni necăsătoriţi să locuiască în comun, chiar dacă nu au de gând să se căsătorească". Astfel, Republica Moldova se aliniază la orientările atitudinal-valorice moderne faţă de familie, căsătorie şi copii, ceea ce ține de traiul în comun fără înregistrarea căsătoriei (concubinajul), naşterea copiilor în cuplurile necăsătorite, dar și desfacerea căsătoriei dacă partenerii nu sunt fericiți.

Capitolul **3. TIPOLOGIA TRANZIŢIEI TINERILOR LA VIAŢA DE ADULT ŞI POLITICI INTERSECTORIALE ÎN DOMENIUL TINERETULUI** include determinarea tipologiei şi descrierea particularităților tranziției tinerilor la viaţa de adult în Republica Moldova, analizează cadrul de politici şi cel instituţional în domeniul tineretului.

În paragraful **3.1. Determinarea şi cuantificarea tipurilor tranziției la viaţa de adult** sunt analizate cinci evenimente-cheie care marchează tranziţia tinerilor la viaţa de adult şi sunt determinate şi prezentate tipurile tranziției (în baza datelor studiului GGS).

S-a constatat, marea majoritate a tinerilor își asumă preponderent implicarea în traiectoriile proprii spre viaţa adultă, considerând că sunt responsabili pentru succesul lor în viaţă (86%), dar conștientizează şi necesitatea implicării mai pregnante a factorului politic în asigurarea șanselor egale în viaţă pentru tineri (81%). Cel mai puțin tinerii sunt încrezători în faptul că diploma de studii superioare este o bază bună pentru o carieră profesională (42%).

S-au identificat pattern-uri diferențiate în funcție de gen, mediul de reședință și nivelul de instruire privind producerea şi prevalenţa evenimentelor de tranziție. Finalizarea procesului educaţional, obținerea statutului de căsătorit şi a avea copii deține ponderea cea mai importantă în totalul evenimentelor care marchează tranziția la viaţa de adult, iar procentajul celor integrați socioprofesional înregistrează cele mai joase valori către vârsta de 35 de ani. Datele atestă o mobilitate socială redusă în cazul familiilor cu capital uman şi social insuficient ce se transpune asupra traiectoriei educaţionale, iar ulterior asupra celei socioprofesionale şi de familie. Mediul de reşedinţă (urban) este factorul proxy care atenuează situaţia prin infrastructura educaţională, ocupaţională şi socială mai diversificată ce este accesibilă pentru tineri.

În urma derulării analizei de tip Two - Step Cluster s-au determinat patru tipuri principale de tranziţie la viaţa de adult cu referinţă la categoria de vârstă 25-35 ani: „tranziţie complexă" (29,4%); „tranziţie incertă" (37,7%); „tranziţie precară" (17,7%); „tranziţie timpurie" (15,2%).

Tipul 1. „tranziţie complexă" include 473 persoane şi constituie 29,4% din totalul eşantionului. Acest tip de tranziţie se caracterizează printr-un traseu educaţional mai extins, respectiv un nivel de studii mai înalt. Acest fapt s-a transpus într-o accedere mai facilă pe piaţa muncii, dar, în acelaşi timp, în producerea mai târzie a evenimentelor demografice – căsătorie şi parentalitate. Unul din cei mai importanţi factori care determină plasarea în acest cluster este statutul ocupaţional – absoluta majoritate a persoanelor incluse în acest grup sunt angajate în câmpul muncii (96,6%). Distribuţia după gen arată că bărbaţii într-o pondere ceva mai mare fac parte din acest cluster (52,9%) comparativ cu femeile (47,1%). La rândul său, în acest cluster sunt mai mulţi tineri din mediul urban (57%) comparativ cu cei din mediul rural (43%). Definitoriu pentru acest grup este nivelul de studii – circa jumătate din persoanele tinere incluse sunt cu studii superioare (47,8%).

Dat fiind un nivel de instruire mai înalt, vârsta medie când femeile au finalizat studiile este de 20,31 ani, iar în cazul bărbaţilor – 21,22 ani, fiind cea mai extinsă traiectorie educaţională comparativ cu cele înregistrate în celelalte clustere. În aceeaşi ordine de idei, se confirmă că un traseu educaţional mai prelungit condiţionează producerea mai târzie a evenimentelor demografice ce ţin de căsătorie şi apariţia primului copil, fapt valabil în special în rândul femeilor. Vârsta medie la prima căsătorie la femei este de 22,24 ani şi vârsta medie la apariţia primului copil este de 22,49 ani. La fel, şi în cazul bărbaţilor se evidenţiază o producere mai târzie a evenimentelor demografice, atunci când au un traseu educaţional mai extins, vârsta medie la prima căsătorie fiind de 24,83 ani şi vârsta medie când au devenit părinţi pentru prima dată – 24,90 ani.

Tipul 2. „tranziţie incertă" este cel mai mare ca număr şi pondere, din care fac parte 606 tineri, constituind 37,7% din întregul eşantion. Comparativ cu celelalte clustere, acesta este cel mai diversificat raportat la statutul ocupaţional şi nivelul de instruire al tinerilor. Mai mult de jumătate (57,5%) din persoanele care fac parte din acest grup se află în concediu de maternitate sau de îngrijire a copilului, absoluta majoritate fiind femei. Având în vedere că un segment important din aceste tinere nu au avut o activitate de muncă anterioară, respectiv nu sunt asigurate social, situaţia lor este una mai degrabă incertă după încheierea concediului de îngrijire a copilului. Angajaţi în câmpul muncii sunt 38,3% din tinerii din acest cluster, în cea mai mare parte fiind bărbaţi, dar cu o angajare temporară sau informală, ceea ce la fel denotă o situaţie incertă pe piaţa muncii. După nivelul de instruire se atestă o distribuţie neomogenă, din acest grup fac parte tineri cu diferite niveluri de studii: 29,7% au studii gimnaziale, 29,3% - secundar profesionale, 18,1% - studii superioare şi 11,7% - medii de specialitate.

În cazul acestui cluster se evidenţiază că vârstă medie când femeile au atins cel mai înalt nivel de studii este de 19,28 ani, iar pentru bărbaţi este mai mică – 17,89 ani. Respectiv, vârsta medie la prima căsătorie la femei este de 21,69 ani şi vârsta medie la naşterea primului copil – 22,01 ani. Similar cu celelalte clustere, vârsta medie de producere a evenimentelor demografice în rândul bărbaţilor este mai mare comparativ cu femeile, constituind 23,82 ani la prima căsătorie şi 24,47 ani la apariţia primului copil.

Tipul 3. „tranziţie precară" din care fac parte 284 persoane şi alcătuieşte 17,7% din întregul eşantion. În cea mai mare parte în acest cluster sunt plasaţi tinerii care sunt în afara pieţei muncii, adică persoanele care îşi caută un loc de muncă şi cei care nu lucrează / sunt casnici. Astfel, 37,7% din persoanele plasate în acest cluster sunt şomeri în căutarea unui loc de muncă, cei mai mulţi fiind bărbaţi. Nu lucrează şi sunt antrenaţi în activităţile casnice 36,6%,

majoritatea fiind femei. Comparativ cu tipurile descrise mai sus, angajaţi în câmpul muncii sunt doar circa 11% din tinerii din acest grup. În funcţie de nivelul de instruire se constată o pondere înaltă a persoanelor cu un nivel scăzut de studii – 46% au doar studii gimnaziale, ceea ce reconfirmă faptul că părăsirea timpurie a sistemului educaţional determină o situaţie precară ulterioară pe piaţa muncii. Persoanele cu studii secundar profesionale constituie 20,1%, mediu de specialitate - 8,5% şi cu studii superioare - 12,4%.

Analizând vârstele medii pe dimensiunea educaţională, se observă că în cazul femeilor vârsta medie la finalizarea studiilor este de 17,67 ani şi 17,18 ani în rândul bărbaţilor. Respectiv, pentru femei vârsta medie la prima căsătorie este de 21,68 ani şi vârsta medie când au devenit părinţi pentru prima dată – 21,37 ani. Evenimentele demografice ce ţin de căsătorie şi parentalitate în mediul bărbaţilor se produc mai târziu - 23,53 ani la prima căsătorie şi 23,29 ani când au devenit părinţi pentru prima dată.

Tipul 4. „tranziţie timpurie” include 245 persoane şi constituie 15% din totalul eşantionului stabilit. Acest tip de tranziţie se caracterizează prin faptul că persoanele au părăsit timpuriu sistemul de educaţie, înregistrându-se o vârstă medie mai tânără la finalizarea studiilor, dar şi o vârstă medie mai fragedă când s-au produs evenimentele demografice, cum ar fi naşterea primului copil şi căsătorie. Acest tip de tranziţie este specific, în mare parte, pentru femeile cu statut de inactiv pe piaţa muncii şi înregistrează prevalenţă în mediul rural. Potrivit statutului ocupaţional, se evidenţiază o pondere înaltă a persoanelor care sunt inactivi – 62% nu lucrează dar sunt antrenaţi în activităţile casnice şi doar a câte 20% din subiecţii acestui cluster sunt angajaţi în câmpul muncii sau sunt în căutarea unui loc de muncă. În cea mai mare parte acest cluster este constituit din femei (75,9%) comparativ cu bărbaţii (24,1%) şi locuitori ai mediului rural – practic 80%, şi doar 20% din mediul urban.

Un criteriu important este nivelul de instruire al persoanelor care fac parte din acest grup – aproape jumătate (47%) deţin studii gimnaziale. Pentru comparaţie, studii superioare în acest cluster au doar 7% din tineri. Vârsta medie când tinerii au atins cel mai înalt nivel de studii vine să confirme importanţa acestei variabile asupra producerii anumitor evenimente demografice şi inserţia pe piaţa muncii, deşi, ca şi în cazul grupurilor descrise mai sus, se atestă diferenţieri în funcţie de gen. Vârsta medie când femeile au atins cel mai înalt nivel de instruire este de 16,96 ani, fiind şi una din cele mai joase valori medii a traseului educaţional comparativ cu celelalte clustere. Totodată, în acest cluster sunt evidenţiate cele mai tinere vârste la naşterea primului copil (20,98 ani) şi vârste medii la prima căsătorie (21,2 ani) pentru femei. În cazul bărbaţilor se evidenţiază o situaţie ceva mai diferită. Chiar dacă vârsta medie când tinerii bărbaţi au atins cel mai înalt nivel de studii este una joasă – 17,63 ani, vârstele medii când s-au căsătorit (24,69 ani) şi au devenit părinţi (24,71 ani) sunt mai mari, fiind comparabile cu cele înregistrate în celelalte clustere.

Paragraful **3.2. Cadrul naţional legal şi politici sectoriale în domeniul tineretului** prezintă analiza cadrului naţional legal în domeniul tineretului şi politici sectoriale care direct sau tangenţial facilitează tranziţia tinerilor la viaţa de adult.

Pe lângă cadrul naţional legal şi conceptual strategic al statului în sectorul de tineret, ce delimitează domeniile prioritare, se evidenţiază patru linii directoare care conţin priorităţi de politică ce au în vizor tinerii, relaţia dintre aceste sisteme fiind una complexă şi interdependentă: politici educaţionale şi formare profesională; politici de ocupare a forţei de muncă; politici familiale şi politici în domeniul locuinţelor (Walther, 2006) (Fig. 6).

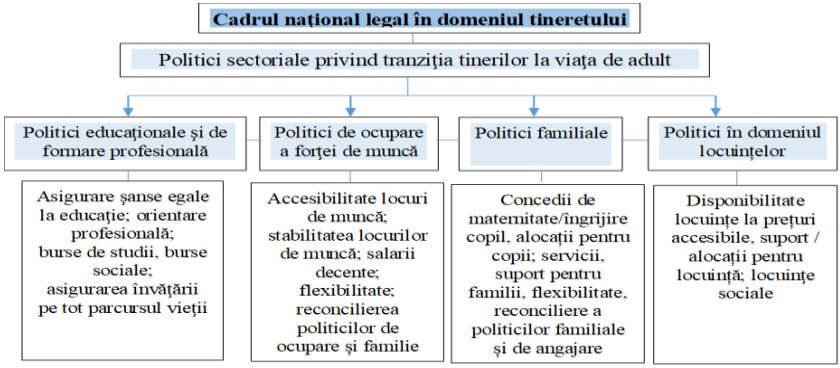

Figura 6. Cadrul național legal și politici sectoriale în domeniul tineretului

Sursa: elaborat de autor.

Analiza politicilor în domeniul tineretului în Republica Moldova atestă că există un număr important de strategii și programe destinate tinerilor, implementate de către diferite instituții ale statului, care au fost dezvoltate în concordanță cu practicile și documentele europene în domeniul politicii de tineret. A fost realizată o actualizare a bazei legislative potrivit necesităților actuale, redefinirea rolurilor și competențelor instituțiilor publice-cheie, inclusiv la toate nivelurile de guvernare. Totodată, chiar dacă se recunoaște caracterul intersectorial al domeniului de tineret și stipulării acestui fapt în documentele de politici, colaborarea între diferite instituții ale statului pe acest domeniu este insuficientă. Deși grupul de tineri este recunoscut ca unul neomogen, nu sunt specificate mecanisme de targetare a grupurilor specifice, inclusiv din perspectiva intersectorială a necesităților tinerilor și măsurilor oportune.

Politica de educație a fost axată pe reforme și orientată spre extinderea accesului la educație, conectându-se la noile cerințe și provocări. În același timp, în pofida implementării unor reforme și programe importante, instituțiile de învățământ și de formare nu reușesc să facă față unor probleme precum neconcordanța dintre competențele dobândite și cerințele pieței muncii, persistența unei rate ridicate a părăsirii timpurii a sistemului educațional. Analiza măsurilor de politici arată că acestea tind să fie „incluzive", având în vedere că încearcă să ofere abilități și competențe cât mai multor tineri posibili și apoi prin programe de formare vocațională să ofere o a doua șansă tinerilor cu calificare scăzută. Totuși, măsurile de reducere a părăsirii timpurii a școlii sunt „compensatorii" și nu „preventive", deoarece se adresează tinerilor care au părăsit deja sistemul de învățământ.

În pofida eforturilor întreprinse de instituțiile abilitate în domeniul muncii și ocupării, implementării unui număr important de programe și proiecte privind abilitatea economică a tinerilor, inițierea și dezvoltarea afacerilor, indicatorii ocupaționali în rândul tinerilor înregistrează valori scăzute în comparație cu populația economic activă totală. Reprezentativitatea persoanelor tinere în cadrul acestor programe este mică, iar antreprenoriatul în rândul tinerilor rămâne a fi slab dezvoltat. Analiza măsurilor de politici în domeniul ocupării forței de muncă în rândul tinerilor constată că sunt în mare măsură „individualizate", deoarece tinerii sunt văzuți ca un grup defavorizat pe piața muncii. Acțiunile sunt în mare parte orientate spre creșterea capacității de angajare a tinerilor prin consiliere, formare profesională, fiind în mare parte „compensatorii" și nu „preventive", deoarece sunt orientate către tinerii care se confruntă deja cu dezavantaje pe piața muncii. Măsurile politice trebuie să se concentreze mai mult pe promovarea creșterii locurilor de muncă de calitate pentru tineri și sunt necesare măsuri macroeconomice și structurale. Acțiunile care vizează creșterea capacității de angajare a tinerilor prin formări profesionale în cadrul

agenților specializate nu pot să compenseze deficiențele din stadiile incipiente ale formării capitalului uman și lipsa investițiilor sociale adecvate în acest domeniu.

Politica socială este în mare parte centrată pe familie, cu o serie de beneficii pentru familiile cu copii mici, extinderii măsurilor guvernamentale destinate susținerii copiilor și familiilor cu copii, reconcilierea politicilor familiale şi de angajare în câmpul muncii. Politica statului de creștere a accesului la locuințe este într-un stadiu incipient și încă slab dezvoltată și nu joacă un rol semnificativ în raport cu situația tinerilor de pe piața imobiliară a țării.

Măsurile de politici menite să faciliteze tranziţia tinerilor spre viaţa adultă atestă că predomină abordările individualizate și cele compensatorii. Acţiunile sunt orientate mai mult pe capacitarea inserției profesionale și abordarea deficienţelor individuale și mai puţin pe măsuri de politici structurale în domenii intersectoriale, ceea ce implică riscuri sporite la nivel de individ și mai multă presiune asupra familiei.

În paragraful **3.3. Cadrul instituţional în domeniul tineretului** este analizat cadrul instituţional responsabil de elaborarea şi promovarea politicilor de tineret la nivel central şi local. Analiza cadrului instituțional din Republica Moldova atestă un număr important de instituții publice responsabile de elaborarea şi promovarea politicilor de tineret la nivel central și local, instituții publice cu tangențe intersectoriale în domeniul tineretului, structuri și organizații de / și pentru tineret. Cadrul instituțional a evoluat pe parcursul ultimilor ani odată cu îmbunătățirea cadrului normativ care reglementează acest domeniu.

Se atestă, capacitatea domeniului de tineret din punctul de vedere al resurselor umane este redusă la toate nivelele. O serie de probleme precum lipsa sau insuficiența de cadre, competența și profesionalismul redus în lucrul de tineret, fluctuația pronunțată a angajaților în acest domeniu la nivel central și local subminează eficiența și continuitatea activității pentru tineret. La nivel local situația se complică, deoarece o parte din specialiștii și lucrătorii de tineret vin din diferite domenii, neavând o pregătire specială pentru lucrul cu/și pentru tineret. Acțiunile orientate spre creșterea competențelor capitalului uman s-au intensificat în ultimii ani, dar unii factori externi, precum conjunctura socioeconomică și politică, diminuează din sustenabilitatea eforturilor. Mobilitatea tinerilor, în special în condițiile migrației populației peste hotarele țării, devine o problemă atât pentru completarea resurselor umane necesare în activitatea structurilor de tineret la nivel local, cât și pentru atragerea tinerilor beneficiari și sustenabilitatea activităților / serviciilor promovate.

Analiza eficienţei activităţii şi serviciilor prestate arată că structurile de tineret au deocamdată capacitate redusă de implementare a unui set mai larg de servicii pentru tineri. Aceasta se explică, pe de o parte, de experiența insuficientă în activitatea de tineret, iar pe de altă parte, de capacitatea financiară și organizațională limitată a structurilor de tineret, în special a celor subordonate public, impunând furnizarea de servicii / activități de/și pentru tineret pe proiecte mici cu durabilitate și impact scăzut pentru tineri și comunitate. Cel mai des sunt oferite servicii orientate, în special, pe animarea timpului liber, informare, voluntariat, socializare etc.

Integrarea tinerilor din grupuri social vulnerabile (adolescenți și tineri din familiile sărace, cu reușita școlară scăzută, tinerii NEET, tinerii cu comportament de risc etc.) este, în general, foarte mică în structurile de tineret dezvoltate la nivel local sau lipsește în totalitate (cu excepția instituțiilor orientate pe servicii specializate și care au ca grup de referință și tinerii).

Se accentuează necesitatea unor măsuri de politici care trebuie să fie coordinate între diferite domenii de intervenție şi de a cataliza eforturile tuturor instituţiilor în domeniul intersectorial de tineret. Se constată necesitatea revizuirii și adaptării politicilor și strategiilor privind tineretul la nevoile actuale și reale ale acestei categorii de populaţii. Datorită segmentării puternice a populației tinere din punct de vedere sociodemografic, economic și aspiraţional, sunt necesare răspunsuri instituţionale specifice, nuanţate și ţintite adecvat.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Rezultatele noi obținute în urma cercetării au contribuit la extinderea cunoștințelor privind tranziția tinerilor la viața de adult în Republica Moldova, precum și stabilirea tipurilor de tranziție în funcție de diferiți indicatori sociodemografici și ocupaționali, conturarea măsurilor de politici specifice pentru facilitarea procesului de tranziție a tinerilor la viața de adult și valorificarea deplină a potențialului acestora. Caracterul inovator al rezultatelor obținute se exprimă prin cercetarea complexă intersectorială a procesului de integrare socială în baza analizei la nivel macro și microsocial, cât și la nivel de politici publice a evenimentelor-cheie care îl marchează, evidențierea particularităților acesteia prin reflecția științifică a dezavantajelor în procesul de integrare sau excluziune socială.

În aspect aplicativ, rezultatele obținute contribuie la soluționarea problemelor de importanță majoră: identificarea aspectelor cantitative și calitative ale tranziției tinerilor la viața de adult, stabilirea tipurilor și caracteristicilor de tranziție și evidențierea măsurilor de politici targetate și eficiente de integrare socială a grupului de populație tânără. Prin abordarea dimensiunilor subiective și obiective ale dezavantajelor cu care se confruntă tinerii în tranziția la viața de adult, este oferit un cadru metodologic pentru direcționarea suportului pentru cele mai vulnerabile categorii de tineri.

Scopul prezentei cercetări a fost atins prin explorarea modelelor de tranziție a tinerilor la viața de adult și evidențierea problemelor cu care se confruntă tinerii în procesul de integrare socială și valorificare a potențialului uman, elaborarea recomandărilor de politici. Ipoteza principală potrivit căreia tranziția tinerilor la viața de adult în Republica Moldova este condiționată de gradul de dezvoltare socioeconomică al mediului de reședință, resursele individuale și resursele economice și psihosociale ale familiei s-a adeverit.

Abordarea intersectorială a procesului de tranziție al tinerilor la viața de adult în Republica Moldova și modelelor specifice pe diferite dimensiuni ale acestuia, prin îmbinarea cadrului teoretico-metodologic, metodelor și tehnicilor de cercetare cantitative și calitative, ne-a permis să formulăm următoarele concluzii:

1. Contextul socioeconomic actual nefavorabil, exacerbat de crize regionale, aspectele structurale ce țin de oportunități de ocupare a forței de muncă, disparități multiple dintre mediul urban și cel rural în accesarea serviciilor educaționale, pieței muncii, infrastructurii sociale se evidențiază ca factori principali ce facilitează /împiedică procesul de tranziție al tinerilor la viața de adult. Tinerii din Republica Moldova percep mediul social al propriei tranziții la maturitate ca fiind unul nefavorabil, marcat de probleme de ordin material și posibilități reduse privind accesul la serviciile și oportunitățile care ar facilita tranziția la maturitate: oportunități de angajare cu o remunerare decentă, de procurare a propriei locuințe și suport pentru familiile tinere. Persoanele tinere își asumă în cea mai mare parte responsabilitatea pentru succesul în viață, dar mizează și pe o implicare mai pregnantă a factorului politic în asigurarea egalității de șanse pentru toate categoriile de tineri, care nu pot depăși cu forțele proprii obstacole și problemele cu care se confruntă (Crîșmaru, 2023).

2. Aspectele sociodemografice ale tranziției la maturitate demonstrează modele specifice în funcție de gen, vârstă, mediul de reședință și nivelul de instruire al tinerilor. Traseul educațional are cea mai mare importanță și semnificație statistică în producerea celorlalte evenimente, precum căsătorie, apariția unui copil și angajare în câmpul muncii. Există o corelație strânsă între nivelul de studii și statutul socioprofesional al tinerilor și mediul familial, acesta fiind un puternic predictor al nivelului de instruire al persoanelor tinere. Insuficiența capitalului social și economic are efecte negative asupra traseului educațional al tinerilor si, pe termen lung, asupra celui socioprofesional. Tinerii care provin din familiile cu o situație materială

nesatisfăcătoare și unde părinții dețin un nivel scăzut de școlarizare sunt mai expuși riscului de a părăsi timpuriu sistemul educațional. Lipsurile materiale în familie prezintă un factor de vulnerabilitate a persoanei pe parcursul vieții și contribuie la reproducerea sărăciei (Crîșmaru, et al., 2018; Crîșmaru, 2022). Gradul de urbanizare și de dezvoltare economică a localității de reședință a tânărului serveşte în calitate de factor substituent (proxy) de redresare a situaţiei prin accesibilitatea serviciilor educaţionale, ocupaţionale şi sociale.

3. Tranziția de la școală la muncă este condiționată de vârsta, mediul de reședință și nivelul de instruire al tinerilor. Mai puțin de jumătate din tineri sunt angajați în câmpul muncii, dintre care circa o treime activează cu normă întreagă, fiecare al zecelea tânăr are o angajare informală, iar mai mult de o treime din persoanele tinere nu sunt încadrate pe piaţa muncii. Munca precară prin angajarea temporară sau fără contract, precum şi tranziția incompletă se evidențiază în mediul rural și în rândul tinerilor cu un nivel de instruire scăzut, care nu dețin competenţe profesionale. Intersectorialitatea dezavantajelor tinerilor cu care se confruntă tinerii în procesul de accedere pe piața muncii ține de nivelul de instruire și mediul de reședință al tinerilor. Inabilitatea tinerilor de a se integra profesional poate avea un impact nefavorabil asupra vieții ulterioare a tinerilor. Întârzierea intrării pe piaţa muncii face ca tinerii să-și amâne planurile de viitor, prelungind tranziţia către vârsta adultă și dobândirea unui statut personal de autonomie socială mai târziu.

4. Tipurile principale de tranziţie la viaţa de adult în Republica Moldova arată diferenţieri semnificative în funcţie de anumiţi indicatori sociodemografici, prezentând specificul fiecărui tip. „Tranziţia complexă” se caracterizează printr-un traseu educaţional mai extins, accedere mai facilă pe piaţa muncii (absoluta majoritate fiind angajaţi), producere mai târzie a evenimentelor demografice. „Tranziția incertă” se defineşte printr-o diversificare a statutului ocupaţional şi nivelului de instruire al tinerilor, fiind compusă din persoanele aflate în concediu de maternitate sau îngrijire a copilului (femei) şi tineri angajaţi temporar sau informal (preponderent bărbaţi). „Tranziția precară” este specifică pentru tinerii care sunt în afara pieţei muncii, şomeri şi inactivi, cea mai mare parte fiind cu un nivel scăzut de educaţie. „Tranziţie timpurie” este tipică pentru persoanele care au părăsit timpuriu sistemul de educaţie, evenimentele demografice se produc la o vârstă tânără, are prevalenţă în rândul femeilor cu statut de inactiv şi în mediul rural.

5. Se constată diferențieri de gen în procesul de tranziție la viața de adult, inegalitate și stereotipuri privind rolurile femeilor și ale bărbaților în societate. Disponibilitatea deficitară a serviciilor sociale care ar facilita / susține femeile în tranziția la viața de adult evoluează în calitate de factori de impact asupra traseelor individuale ale femeilor și cele ale bărbaților. Evenimentele ce țin de tranziția de familie se produc mai devreme în rândul femeilor, în special în mediul rural, deseori fără a fi finalizată tranziția de la școală la muncă. Bărbații mai devreme finalizează tranziția de la școală la muncă ca rezultat al reprezentărilor privind rolul bărbatului ca principal întreținător al familiei, acest proces frecvent fiind asociat cu părăsirea timpurie a sistemului educațional și amânarea căsătoriei /formării familiei și nașterii copiilor.

6. Prevalența ponderii tinerilor care părăsesc timpuriu sistemul educaţional fără o pregătire profesională și prevalența tinerilor NEET, în special inactivi, în mediul rural, atestă o ”ruralizare” a acestor fenomene și concentrarea unui segment de tineri defavorizat din punct de vedere social și economic în acest mediu (Crîșmaru, et al., 2018). Analiza comparativă a situației tinerilor în baza studiilor realizate demonstrează o stagnare a situației, erodarea potențialului tinerilor, ce se explică prin reproducerea inegalităților intergenerațională, inabilitatea tinerilor de a depăși cu forțele proprii dificultățile cu care se confruntă.

7. Interacțiunea dintre resursele financiare, oportunitățile de angajare și accesul la locuințe accesibile poate influența semnificativ capacitatea tinerilor de a-și stabili autonomia socială.

Costurile ridicate de trai din mediul urban, unde oportunitățile de angajare sunt mai multe și mai atractive, creează o barieră semnificativă pentru tineri, în special pentru cei care își încep cariera profesională. Acest lucru poate duce la un cerc vicios în care resursele financiare limitate restricționează accesul la pieţele de muncă mai favorabile, în timp ce disponibilitatea locurilor de muncă dictează aranjamentele de locuire. Abordarea acestei probleme necesită o combinație de instrumente şi politici menite să sporească opțiunile de locuințe accesibile și să creeze oportunități de angajare mai echitabile.

8. Incertitudinea tinerilor cu privire la integrarea profesională și viitorul lor continuă să stimuleze emigrarea, nivelul emigrației tinerilor și al intențiilor migraționale menținându-se la un nivel înalt. Instabilitatea pe piața muncii, incertitudinea, cât și politici netargetate și cu un impact redus asupra procesului de tranziție la viața de adult, asistență și servicii slab dezvoltate pentru familiile tinere sunt factorii declanșatori ai emigrării. Migrația peste hotare, fie la muncă sau cu stabilirea cu traiul permanent, evoluează în calitate de strategie de coping, ce permite tinerilor de a soluționa unele aspecte ale situațiilor dificile.

9. Nivelul de instruire al tinerilor s-a dovedit a fi unul din factorii principali care marchează tranziția tinerilor, iar din acest considerent este de importanță crucială ca tinerii, indiferent de mediul de reședință sau familia de origine, să aibă acces la studii potrivit competențelor lor și evitarea renunțării la învățare într-un stadiu incipient. Pentru a combate inegalitățile în materie de educație și formare este necesară eficientizarea sistemelor educaționale, care necesită a fi targetate, gestionabile și relevante pentru toți tinerii. Din acest considerent este iminentă o înțelegere mai aprofundată a naturii competențelor necesare și care sunt relevante în tranziția la muncă, cu acces deschis pentru toți tinerii la instituțiile respective, prin care planurile, experiențele, nevoile și capacitățile lor individuale de viață să nu fie neglijate.

10. Rezultatele cercetării au demonstrat că abordarea provocărilor cu care se confruntă tinerii în tranziția la viața de adult necesită intervenții de politici comprehensive și intersectoriale legate de educație, sănătate, piața muncii, buna guvernare și participarea politică, precum și consolidarea sistemelor de protecție socială. Formarea profesională trebuie să aibă drept scop facilitarea angajării tinerilor cu calificări școlare scăzute prin racordarea la angajatorii locali (Crîșmaru, 2020). Este necesară promovarea dobândirii competențelor transversale ca o reconciliere a învățământului profesional și general și promovarea învățării pe tot parcursul vieții drept unul dintre mijloacele-cheie de combatere a excluziunii sociale. Stimularea învățării pe tot parcursul vieții trebuie să aibă la bază menținerea controlului asupra procesului continuu de socializare a tinerilor și un mecanism de pregătire pentru celelalte etape ale vieții. Necesită a fi implementate politici care să ia în considerare măsurile care presupun îmbunătățirea procesului educațional și perspectivelor de angajare, să extindă serviciile publice de calitate și accesul la locuințe, să restabilească încrederea populației în instituțiile publice, iar tinerii trebuie să fie încurajați să participe activ la nivel de comunități. Este necesară îmbunătățirea calității în ceea ce privește tranziția la muncă, oferirea posibilităților pentru tineri să-și câștige independența financiară și autorealizarea. Dat fiind de-standardizarea cursurilor de viață, politicile de ocupare a forței de muncă trebuie să țină cont de tranzițiile reversibile ale tinerilor, iar măsurile de politici să nu fie orientate doar spre angajabilitate, ci privite în context cu învățare pe tot parcursul vieții, tranziția la familia proprie și de locuință.

Recomandări generale

Reieșind din problemele identificate în procesul de tranziție al tinerilor la viața de adult concluzionăm că este necesară implementarea unei politici integrate de tranziție, care presupune o abordare holistică prin reflexivitatea instituțională și coordonarea flexibilă a politicilor ce

facilitează tranziția tinerilor la viața de adult: sistemul de educație, angajarea în câmpul muncii, asigurarea socială, facilități pentru familiile tinere, accesibilitatea locuințelor pentru tineri.

Politicile care vizează dezvoltarea capitalului uman trebuie să se bazeze pe strategii coerente pentru formarea inițială, învățare pe tot parcursul vieții și integrarea socială a grupurilor și a persoanelor vulnerabile sau defavorizate. În vederea integrării sociale, este necesar ca tinerii să dobândească resursele cognitive, emoționale și psihologice de care au nevoie pentru a dobândi cetățenia economică și de a se realiza pe plan personal.

Sistemul de învățământ trebuie să contribuie în mod semnificativ la promovarea integrării și coeziunii sociale, a cetăţeniei active şi a realizării personale a tinerilor, iar rolul instituțiilor educaționale trebuie consolidat prin adaptarea lor la diversitatea mediilor de proveniență ale tinerilor, în vederea promovării mobilității sociale şi de întrerupere a ciclului de sărăcie și excluziunii.

Se evidenţiază necesitatea implementării unor mecanisme de monitorizare și evaluare continuă și holistică atât din perspectivă sistemică, cât și din perspectiva subiectivă a indivizilor (integrarea măsurilor calitative ale succesului / insuccesului) printr-un dialog între cercetare, politică și practică.

Este necesară o cooperare interinstituţionalizată eficientă între ministere, agenţii, autorităţi publice locale, societate civilă, agenţi economici și alţi actori în vederea soluționării problemelor cu care se confruntă tinerii în procesul de tranziție la viața de adult. Este necesară cooperarea între factorii de decizie naționali, angajatori, patroni şi sindicate pentru a stabili salarii rezonabile care ar fi atractive pentru tineri şi ar putea contribui la diminuarea numărului potenţialilor emigranți. Elaborarea unor măsuri noi pentru stimularea agenților economici care angajează tineri, în special categorii vulnerabile, perfecţionarea cadrului legal în acest scop.

Recomandări pentru factorii de decizie de nivel central

Este imperativă crearea locurilor de muncă (deschiderea unor întreprinderi, inclusiv sociale etc.) în cele mai defavorizate comunităţi şi regiuni în vederea creării oportunităţilor de angajare pentru cele mai vulnerabile categorii de populație, precum și stopării procesului de emigrare și depopulare a localităţilor. Dezvoltarea afacerilor de perspectivă, cum ar fi agricultura ecologică, dezvoltarea antreprenoriatului social, alte domenii.

Implementarea măsurilor de prevenire a abandonului școlar, părăsirii timpurii a sistemului de învăţământ, introducerii unei legislaţii specifice ce ar crea premise pentru o asistenţă de ordin financiar și tehnic în cazul familiilor defavorizate la care riscul abandonului școlar al copiilor este sporit. Îmbunătăţirea calităţii educaţiei prin adaptarea la cerințele pe piaţa muncii, fiind necesară implicarea agenţilor economici în procesul instructiv-educativ. Elaborarea unor programe de dobândire a nivelului minim de studii (documente de absolvire a studiilor gimnaziale) și a programelor de educație care ar ajuta tinerii să-și continue și desăvârșească studiile. Dezvoltarea serviciilor de ghidare în carieră în școli – activități de informare detaliată despre meserii/profesii, a oportunităţilor pe piaţa muncii, a conștientizării nevoii de educaţie continuă pe parcursul vieţii.

Prioritizarea activității de suport metodologic pentru specialiști/lucrători de tineret, a altor prestatori de servicii în domeniul tineretului. Agenția Națională pentru Dezvoltarea Programelor și Activității de Tineret trebuie să se focuseze pe acordarea suportului metodologic specialiștilor/ lucrătorilor de tineret, altor prestatori de servicii în domeniul tineretului.

Dezvoltarea participativă a noii Strategii în domeniul dezvoltării Sectorului de Tineret și a Planului de Acțiuni pentru a reflecta diversitatea tinerilor din Republica Moldova, interesele și necesitățile tinerilor din diferite grupuri sociale, în special din cele vulnerabile. Acest proces necesită să implice mai multe discuții focus-grup cu categoriile de tineri care se confruntă cu vulnerabilități / nevoi specifice și au posibilități reduse.

Finanțarea publică a sectorului de tineret urmează să fie axată pe programe prioritare planificate la nivel central, în dependență de necesitățile autorităților publice locale, având la bază estimări de costuri bine argumentate. Astfel vor fi facilitate raioanele care nu dețin potențial financiar suficient pentru finanțarea Sectorului de Tineret, fiind susținute și alte APL-uri. Este imperativă delimitarea clară pe categorii distincte de cheltuieli pentru programe de tineret, programe sport şi programe cultură.

Recomandări pentru factorii de decizie de nivel local

Consolidarea rolului APL în promovarea și implementarea politicii de tineret la nivel local, în coordonarea activității tuturor actorilor sociali activi în domeniul lucrului de și pentru tineret la nivel local. Creșterea nivelului de cooperare între structurile de participare create în comunitate prin schimb de bune practici.

Elaborarea Strategiilor locale în domeniul tineretului, sau includerea acestei componente în Strategia de dezvoltare raională. Strategiile locale pot deveni un document strategic pentru proiecția bugetară locală, ceea ce ar contribui la monitorizarea facilă și eficace a mijloacelor alocate, acțiunilor și rezultatelor țintite și, respectiv, ar asigura transparența guvernării locale.

Includerea subiectelor-problemă cu care se confruntă tinerii din sate pe agenda publică și în prioritățile de dezvoltare locală (de exemplu: ghidare în soluționarea problemelor concrete, angajarea în câmpul muncii a femeilor tinere și a bărbaților tineri, formarea competențelor parentale, incluziunea tinerilor cu dizabilități, a tinerilor din alte grupuri vulnerabile). Delimitarea clară a cheltuielilor în funcție de necesitățile tinerilor la nivel local. Aplicarea principiului consultării tinerilor în procesul planificării bugetului pentru activități de tineret, astfel încât acestea să corespundă nevoilor reale ale tinerilor, dar și să fie delimitate pe domenii de activitate, inclusiv sport, cultură, social, educațional, economic.

Implicarea APL și a asociațiilor obștești locale în promovarea solidarității dintre generații în comunitate, în combaterea stereotipurilor de gen și de vârstă, aceasta facilitând schimbarea treptată a tradițiilor discriminatorii prezente în societate. Implicarea în cadrul APL a unor specialiști necesari în consiliere și asistență psihologică, inclusiv pentru tineri, sau lărgirea competențelor specialistului de tineret, a lucrătorului de tineret din cadrul Centrelor de Tineret (în cazul aflării acestuia în localitate) și/sau al asistentului social, cu o retribuție corespunzătoare.

Recomandări pentru sectorul asociativ

Asigurarea șanselor egale de acces a tinerilor la programele, serviciile și activitățile pentru tineret, indiferent de gen, vârstă, origine etnică și socială, orientare politică sau orice altă caracteristică. Respectarea principiilor unei abordări bazate pe abilitarea și implicarea tinerilor, având în vedere specificul situației din Republica Moldova, serviciile și programele pentru tineri urmează să fie orientate preponderent spre grupuri social vulnerabile.

Extinderea activităților și serviciilor adresate tinerilor pe grupuri distincte de vârstă, având în vedere necesitățile lor specifice, problemele cu care se confruntă și domeniile posibile de implicare. Implementarea modelelor inovaționale de lucru cu tineretul prin Internet, dezvoltarea unor servicii de informare și consultare, în special pentru grupuri social vulnerabile cu posibilități fizice reduse în accesarea serviciilor necesare. Consolidarea serviciilor outreach prin prestarea serviciilor prietenoase tinerilor detașați de instituțiile de și pentru tineret, pentru a fi abordați în mediul lor tipic, informați cu privire la tipurile de servicii de care pot beneficia, consiliați în anumite subiecte de interesul și necesitatea acestora, contribuind la implicarea socială a tinerilor.

Dezvoltarea unor programe specifice care evidențiază rolul persoanelor de suport (lucrători de tineret) în activitatea de tineret, precum și importanța abordării problematicii sociale a tinerilor ca un program pe termen lung și nu ca o serie de proiecte punctuale.

BIBLIOGRAFIE

1. BECK, U. Risk society 1. In: MORIN Jean-Frederic, ORSINI Amandine. Essential concepts of global environmental governance. Routledge, 2020. p. 334.
2. BECK, U. BECK-GERNSHEIM, E. Individualization. Institutionalized Individualism and Its Social and Political Consequences. London: SAGE, 2002.
3. BECKER, G. Human Capital. A Theoretical and Empirical Analysis. New York: Columbia University Press for the National Bureau of Economic Research, 1964.
4. BILLARI, F.C., LIEFBROER, A.C. Towards a new pattern of transition to adulthood? In: Advances in Life Course Research. 2010, vol. 15(2–3), pp. 59–75. https://doi.org/10.1016/j.alcr.2010.10.003
5. BILLARI, F., HIEKEL, N., LIEFBROER, A. The social stratification of choice in the transition to adulthood. European Sociological Review. 2019, vol. 35, nr. 5, pp. 599–615.
6. BOLDIȘ, I. Tranziția tinerilor din sistemul de protecție la viața independentă. Presa Universitară Clujeană, 2020. p. 314. ISBN 978-606-37-0728-5.
7. BUCIUCEANU-VRABIE, M., GAGAUZ, O. Tinerii pe piața muncii din Republica Moldova: competențe și aspirații. INCE. Chisinau, 2017. p. 36.
8. BULGARU, M. Comportamentul reproductiv al femeilor din Republica Moldova : Studiu sociologic. Dep. Sociologie şi Asistenţă Soc., Universitatea de Stat din Moldova. Chişinău : CEP USM, 2018.
9. BULGARU, M., CHISTRUGA, I. Familia tânără: aspecte ale adaptării la societatea în schimbare. Chișinău: CEP USM, 2015.
10. COLES, B. Youth And Social Policy. London: Routledge, 1995. p. 256.
11. CORIJN, M.. and KLIJZING, E. Transitions to Adulthood in Europe. European Studies of Population: Springer-Science Business Media, BV, 2001. vol. 10, p. 358.
12. CRISMARU, M., GAGAUZ, O., BUCIUCEANU-VRABIE, M. Incluziunea tinerilor aflaţi în afara sistemului de educaţie, formare şi ocupaţie profesională (tineri NEET). Chisinau, 2018.
13. ELDER Jr., GLEN, JOHNSON, Monica KIRKPATRICK and CROSNOE, Robert. The Emergence and Development of Life Course Theory. In: Jeylan T MORTIMER and Michael J. SHANAHAN. Handbook of the Life Course. New York: Kluwer Academic Publishers, 2003, pp. 3-23.
14. ELZINGA, C., LIEFBROER, A. C. De-standardization of Family-Life Trajectories of Young Adults: A Cross-National Comparison Using Sequence Analysis. In: European Journal of Population / Revue Européenne de Démographie. 2007, vol. 23(3-4), pp. 225–250.
15. FRANCE, A. Understanding Youth In Late Modernity. Open University Press, 2007. p. 216.
16. FURLONG, A Handbook of youth and young adulthood. New perspectives and agendas. London: Routledge, 2016.
17. GIDDENS, A. The Constitution of Society: Outline of the Theory of Structuration. Polity Press, Cambridge, 1984, p. 401.
18. HEINZ, W. R. Youth transitions in an age of uncertainty. In: FURLONG Andy (ed.). Handbook of youth and young adulthood: New perspectives and agendas. (1st ed.). London: Routledge, 2009, pp. 3-13.
19. MITROFANOVA, E., MAKAROV. S. West and East: convergence or divergence of Millennials' transition to adulthood in four European countries. In: Population and Economics, 2023, vol. 7(4), pp. 68-90. https://doi.org/10.3897/popecon.7.e112452
20. PAOLINI, G., HORVÁTH, A. MOTIEJŪNAITĖ, A. 2018. Situation of young people in the European Union. European Union. 2018. Commission Staff Working Document.
21. PITTI, I.. Understanding, Problematizing and Rethinking Youth Transitions to Adulthood. European Commission and the Council of Europe. 2022.
22. SCHOON, I., SILBEREISEN, R. K. Transitions from school to work: Globalization, individualization, and patterns of diversity. Cambridge University Press, 2009.
23. TAYLOR-GOOBY, P. New social risks in postindustrial society: Some evidence on responses to active labour market policies from Eurobarometer. In: International Social Security Review. 2004, vol. 57, 3, pp. 45–64.
24. UNT, M., GEBEL, M., BERTOLINI, S., DELIYANNI-KOUIMTZI, V., HOFÄCKER, D.. Social Exclusion of Youth in Europe. The Multifaceted Consequences of Labour Market Insecurity. Bristol University Press, UK., 2021. 408 p. ISBN 978-1447358732.
25. WALTHER, A. Regimes of youth transitions: Choice, flexibility and security in young people's experiences across different European contexts. In: Young, 2006, vol. 14(2), pg. 119-139.
26. WOODMAN, D., BENNETT, A. Cultures, Transitions, and Generations: The Case for a New Youth Studies. Youth Cultures, Transitions, and Generations. Palgrave Macmillan, London, 2015, p. 211.

LISTA PUBLICAȚIILOR LA TEMA TEZEI

1. **CRÎSMARU, M.,** GAGAUZ, O., BUCIUCEANU-VRABIE, M., Incluziunea tinerilor aflați în afara sistemului de educație, formare și ocupație profesională (tineri NEET), studiu sociologic, Chisinau 2018, (Tipografia Foxtrot) 102 pagini; 2,0 c.a.; ISBN 978-9975-89-085-4.
2. GAGAUZ, O, STRATAN, A., BUCIUCEANU-VRABIE, M., TIMUȘ A., IORDACHI V., **CRÎSMARU, M., [et al.].** Analiza comprehensivă a sectorului de tineret, INCE, Chisinau 2020, 103 pagini, 2,0 c.a.; ISBN 978-9975-3378-5-4.
3. ABBOTT, P., WALLACE, C., MASCAUTEANU (CRISMARU), M. Concepts of citizenship, social and system integration among young people in post-soviet Moldova'. În: Journal of Youth Studies, 2010 13: 581-96; 1,3 c.a.; https://doi.org/10.1080/13676261.2010.489605.
4. **CRÎȘMARU, M.** A critical review of youth-oriented policies in the Republic of Moldova from the perspective of Youth Transition Regime. În: Economy and Sociology, Chișinău, 2020, nr.2, pp. 131-139, 0,90 c.a.; https://doi.org/10.36004/nier.es.2020.2-11.
5. **CRÎȘMARU, M.** Social Patterns Of Smoking And Alcohol Drinking Among Young People In Moldova. În: Economy and Sociology, Chișinău, 2019, nr.1, pp. 133-144; 1,06 c.a.; https://doi.org/10.36004/nier.es.2019.1-11.
6. **CRÎȘMARU, M.** Politica de tineret în Republica Moldova: între deziderate și realizări. În: Revista de Filosofie, Sociologie și Științe Politice, 2020, 3(184), pp. 126-133; 0,59 c.a.; ISSN 1957-2294.
7. **CRÎSMARU, M.,** ZAHAROV S., Ситуация молодежи NEET в Республике Молдова. În: материалы V международной научно-практической конференции 14 декабря 2018 г., М-во науки и высшего образования РФ, ФГБОУ ВО «Тамбовский государственный университет им. Г.Р. Державина. В 2-х томах. Том 1. Тамбов: Издательский дом им. Г.Р. Державина, Tambov, Rusia, 2019, pp. 178-187; 0,28 c.a.; ББК 65.051, УДК 31.33.
8. **CRÎSMARU, M.,** Youth Not in Education, Employment and Training (NEET) in the Republic of Moldova: tendencies and characteristics, materials in EU Horizon 2020 research and innovation programme: "Extending InGRID integrated datasets and tools on vulnerable groups with employment conditions data", 28-29 March 2019, Panteion University, Athens, Greece; 0,9 c.a.; http://inclusivegrowth.eu/files/Call-12/18-Crismaru.M._NEET.Youth.Moldova-1-paper.docx.
9. **CRÎSMARU, M.,** Modele ale inegalității educaționale în rândul tinerilor din Republica Moldova. În: Conferința Internațională științifico-practică "Creșterea economică în condițiile globalizării". Ediția 16, R, 12-13 octombrie 2022, Chișinău. Moldova: INCE, 2022, pp. 82-82a; 0,5 c.a.; ISBN (pdf) 978-9975-3530-9-0.
10. **CRÎSMARU, M.,** Aspecte socio-demografice ale tranziției tinerilor la viața de adult în Republica Moldova. In Conferința Internațională științifico-practică "Creșterea economică în condițiile globalizării. Migrația și schimbări demografice: abordare interdisciplinară". Ediția 15, 15-16 octombrie 2021, Chișinău. Foxtrot SRL, 2021, pp. 206-21;. 0,4 c.a.; DOI: https://doi.org/10.36004/nier.cdr.2021.15-21.
11. BUCIUCEANU-VRABIE, M., CROITOR, R., **CRÎȘMARU, M.,** Indicatorii internaționali în evaluarea capitalului uman. In: Conferința Internațională științifico-practică "Creșterea economică în condițiile globalizării: Dinamica populației și calitatea potențialului uman". Ediția 12, 12-13 octombrie 2017, Chișinău. Moldova: Complexul Editorial INCE, 2017, pp. 118-132; https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/118-132_3.pdf

ADNOTARE

Crîşmaru Mariana. **TRANZIŢIA TINERILOR LA VIAŢA DE ADULT: ABORDARE INTERSECTORIALĂ.** Teza de doctor în sociologie. Specialitatea 541.02 Structura socială, instituții și procese sociale. Chișinău, 2024

Structura tezei: introducere, trei capitole cu 22 tabele și 28 figuri, concluzii generale și recomandări, 209 surse bibliografice, text de bază - 154 pagini și anexe - 36 pagini.

Numărul de publicații la tema tezei: 11 articole științifice, cu volum de 10,3 c.a.

Cuvinte-cheie: tranziția tinerilor la viaţa de adult, nivel de educaţie, piaţa muncii, familie, modele de tranziţie, politici de tineret.

Domeniu de studiu: sociologie.

Scopul cercetării: evidențierea modelelor de tranziție al tinerilor la viață de adult, problemelor cu care se confruntă în procesul de integrare și elaborarea recomandărilor de politici în vederea facilității integrării sociale și valorificării potențialului uman al tinerilor.

Obiectivele cercetării: determinarea cadrului teoretico-metodologic de cercetare stiinţifică privind tranziţia tinerilor la viaţa adultă; evidenţierea impactului contextului și factorilor economici și sociali asupra procesului de tranziție a tinerilor la viaţa de adult; evidenţierea particularităților tranziţiei la viaţa de adult în Republica Moldova în baza evenimentelor cheie - finalizarea studiilor, accederea pe piaţa muncii, părăsirea casei părintești, întemeierea unui nou cuplu / familie, apariţia unui copil; elaborarea tipologiei de tranziţie a tinerilor la viaţa de adult; evidenţierea cadrului aspiraţional şi motivaţional al tinerilor în procesul de integrare socială; analiza documentelor de politici și cadrului instituţional din perspectiva regimului de tranziţie al tinerilor; elaborarea recomandărilor de politici privind atenuarea dezavantajelor în procesul de tranziţie a tinerilor la viaţa de adult și integrare socială.

Noutate şi originalitatea ştiinţifică rezidă în 1) explorarea tranziţiei tinerilor la viaţa de adult prin prisma stabilirii timpului (vârstei) de producere a evenimentelor ce caracterizează procesul dat: finalizarea studiilor, angajarea în câmpul muncii, separarea de părinţi, formarea familiei și naşterea copiilor, şi determinarea interrelaţiei dintre acestea; 2) elaborarea tipologiei tinerilor prin evidenţierea a patru modele de tranziţie la viaţa de adult: tranziţie complexă; tranziţie incertă; tranziţie precară și tranziţie timpurie; 3) determinarea impactului factorilor obiectivi şi subiectivi, cadrului instituţional şi de politici în facilitarea procesului de tranziţie a tinerilor la viaţa de adult.

Principalele rezultate ştiinţifice obţinute: au fost evidenţiate aspectele sociodemografice ale tranziţiei tinerilor la maturitate pe dimensiunile educaţie, ocupaţie şi familie; Au fost identificate patru modele principale de tranziţie a tinerilor la viaţa de adult; Au fost elaborate recomandări de politici menite să faciliteze integrarea socială a tinerilor.

Semnificaţia teoretică rezidă în aprofundarea cunoştinţelor privind tranziţia tinerilor la viaţa de adult într-o societate în continuă schimbare şi care se confruntă cu crize prelungite prin evidenţierea modelelor existente de tranziţie şi a factorilor determinanţi ai traseelor individuale. Rezultatele obţinute contribuie la completarea cadrului teoretic al Sociologiei tineretului, Sociologiei muncii, Sociologiei educaţiei, Sociologiei urbane şi rurale, pot servi în calitate de suport metodologic pentru alte cercetări ce ţin de tineret şi integrarea socioeconomică, culturală şi civică a acestora.

Valoarea aplicativă a lucrării constă în determinarea particularităților tranziţiei tinerilor la viaţa de adult în Republica Moldova, determinarea şi cuantificarea tipurilor de tranziţie. Rezultatele cercetării constituie o bază analitico-informaţională pentru procesul de elaborare și implementare a politicilor în domeniul tineretului care să abordeze caracterul intersectorial al tranziţiei tinerilor la viaţa de adult. Datele obţinute pot fi utilizate ca suport teoretico-metodologic pentru desfăşurarea şi aprofundarea cercetărilor sociologice în domeniul tineretului, conectarea la proiecte naţionale şi internaţionale în acest domeniu; pot fi utilizate la elaborarea politicilor pentru facilitarea tranziţiei tinerilor la viaţa de adult de către factorii de decizie; pot fi aplicate în procesul didactic.

Rezultatele cercetării au fost aprobate în cadrul Conferinței Internaționale Științifico-Practice: Creșterea economică în condițiile globalizării; Sesiunea științifică. Dezvoltarea demografică: provocări pentru politici sociale (Chișinău, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023); International Conference "Social development of regions in figures and statistics" (Tambov, 2018); Conferința Științifică Internațională "Dezvoltarea Personală și educația pentru Societate: Temeiuri Epistemologice Actuale", Universitatea de Stat din Moldova (2019, 2020); EU Horizon 2020 research and innovation programme: "Extending InGRID integrated datasets and tools on vulnerable groups with employment conditions data" (Atena, 2019).

АННОТАЦИЯ

Крышмару Мариана. **ПЕРЕХОД МОЛОДЕЖИ К ВЗРОСЛОЙ ЖИЗНИ: МЕЖСЕКТОРАЛЬНЫЙ ПОДХОД.** Диссертационная работа на соискание учёной степени доктора социологии. Специальность 541.02 Социальная структура, социальные институты и социальные процессы, Кишинэу, 2024

Структура диссертации: введение, три главы, в том числе 22 таблицы и 28 рисунка, основные выводы и рекомендации, 209 библиографических источника, основной текст - 154 страницы и 36 страниц приложений.

Количество публикаций по теме диссертации: 11 научных статей, общим объемом 10,3 п.л.

Ключевые слова: переход молодежи во взрослую жизнь, уровень образования, рынок труда, семья, модели перехода, молодежная политика.

Область исследования: социология.

Цель исследования: выявление моделей перехода молодежи во взрослую жизнь, проблемы, с которыми сталкивается молодежь в процессе интеграции, разработка рекомендаций в области политики для содействия социальной интеграции и использования человеческого потенциала молодых людей.

Задачи исследования: определение теоретико-методологических основ научных исследований перехода молодежи во взрослую жизнь; выявление влияния контекста и экономических и социальных факторов на процесс перехода молодых людей к взрослой жизни; установление особенностей перехода к взрослой жизни в Республике Молдова на основе ключевых событий – завершение учебы, выход на рынок труда, отделение от родителей, создание новой пары/семьи, рождение ребенка/родительство; разработка типологии моделей перехода молодежи во взрослую жизнь; выявление намерений и мотиваций молодых людей в процессе социальной интеграции; анализ политики и институтов с точки зрения переходного режима молодежи; разработка рекомендаций по политике смягчения неблагоприятных факторов в процессе перехода молодежи к взрослой жизни и социальной интеграции.

Научная новизна и оригинальность исследования заключаются в 1) исследовании перехода молодежи к взрослой жизни через призму установления времени (возраста) наступления событий, характеризующих данный процесс: завершение учебы, трудоустройство, отделение от родителей, создание семьи и рождение детей, и определения их взаимосвязи; 2) разработка типологии путем выделения четырех моделей перехода молодежи во взрослую жизнь: комплексный переход, неопределенный переход, неустойчивый переход и ранний переход; 3) определение влияния объективных и субъективных факторов, институциональных и политических рамок на содействие процессу перехода молодежи к взрослой жизни.

Основные научные результаты: выделены социально-демографические аспекты перехода молодежи во взрослую жизнь с точки зрения образования, профессии и семьи; Выявлены четыре основные модели перехода молодежи к взрослой жизни; Были разработаны политические рекомендации, направленные на содействие социальной интеграции молодежи.

Теоретическая значимость исследования состоит во всестороннем научном осмыслении процесса перехода молодежи к взрослой жизни в постоянно меняющемся обществе, испытывающим затяжные кризисы, путем выделения существующих моделей перехода и определяющих факторов индивидуальных траекторий. Полученные результаты способствуют дополнению теоретической базы Социологии молодежи, Социологии труда, Социологии образования, Социологии города и села, могут служить методологической базой для других исследований молодежи, ее социально-экономической, культурной и гражданской интеграции.

Практическая значимость исследования заключается в определении особенностей перехода молодежи к взрослой жизни в Республике Молдова и разработке моделей перехода. Результаты исследования могут служить аналитической и информационной поддержкой в процессе разработки и совершенствования молодежной политики, учитывающей ее межсекторальный характер. Полученные данные могут быть использованы в качестве теоретико-методологической основы для проектирования и проведения социологических исследований в сфере молодежи, подключения к национальным и международным проектам в этой области; могут использоваться лицами, принимающими решения, при разработке политики, способствующей переходу молодых людей к взрослой жизни; могут быть применены в учебном процессе.

Результаты исследования были апробированы в рамках Международной Научно-Практической Конференции: Экономический рост в условиях глобализации; Научная сессия. Демографическое развитие: вызовы социальной политики (Кишинэу, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023); Международной конференции «Социальное развитие регионов в цифрах и статистике» (Тамбов, 2018); Международной научной конференции «Развитие личности и образование для общества: современные эпистемологические основы», Государственный Университет Молдовы (2019, 2020); Программы Исследований и Инноваций ЕС «Горизонт 2020»: «Расширение интегрированных наборов данных и инструментов InGRID по уязвимым группам об условиях занятости» (Афины, 2019 г.).

ANNOTATION

Crismaru Mariana. **YOUTH TRANSITION TO ADULTHOOD: CROSS-SECTORIAL APROACH.**
Phd thesis in sociology. Specialty 541.02 Social structure, institutions and social processes. Chisinau, 2024

Thesis structure: introduction, three chapters with 22 tables and 28 figures, general conclusions, and recommendations, 209 bibliographic sources, basic text - 154 pages, and annexes - 36 pages.
The number of publications on the topic of the thesis: 11 scientific papers, with a volume of 10.3 sheets of the author.
Keywords: youth transition to adulthood, level of education, labor market, family, transition pathway, youth policies.
Field of study: sociology.
Aim of the research: highlighting the transition models of young people to adulthood, the problems they face in the integration process and the elaboration of policy recommendations in order to facilitate social integration and capitalize on the human potential of young people.
Research objectives: determination of theoretical and methodological framework of scientific research regarding the transition of young people to adulthood; highlighting the impact of the context and economic and social factors on the youth transition process to adulthood; emphasizing the particularities of the transition to adulthood in the Republic of Moldova based on key life events - completing studies, entering the labor market, leaving the parental home, founding a new couple / family, having a child / parenthood; developing the typology of the youth transition models to adulthood; highlighting the aspirations and motivations of young people in the process of social integration; policy documents analysis and institutional framework from the perspective of youth transition regime; making policy recommendations regarding the mitigation of disadvantages in the youth transition to adulthood and social integration.
The scientific novelty and originality of the research lie in: 1) examining the transition of youth to adulthood through the prism of determining the timing (age) of events marking this process: completion of education, employment, separation from parents, starting a family, and having children, as well as defining their interrelations; 2) developing a typology by identifying four models of youth transition to adulthood: complex transition, uncertain transition, unstable transition, and early transition; 3) determining the influence of objective and subjective factors, institutional and political frameworks in facilitating the youth transition to adulthood.
Main scientific results: socio-demographic aspects of the transition of youth to adulthood from the point of view of education, profession and family are highlighted; Four main models of youth transition to adulthood have been identified; Policy recommendations were developed to promote the social inclusion of young people.
The theoretical significance of the research: comprehensive scientific understanding of the process of youth transition to adulthood in a constantly changing society and experiencing prolonged crises by highlighting the existing models of transition and determining factors of individual paths. The obtained results contribute to the completion of the theoretical framework of the Sociology of Youth, Labor Sociology, Sociology of Education, Urban and rural Sociology, they can serve as methodological support for other research related to youth and their socioeconomic, cultural and civic integration.
The practical significance of the research lies in determining the characteristics of the youth transition to adulthood in the Republic of Moldova and developing transition models. The results of the study can serve as analytical and information support in the process of developing and improving youth policy, taking into account its intersectoral nature. The data obtained can be used as a theoretical and methodological basis for designing and conducting sociological research in the field of youth, joining national and international projects in this area; can be used by decision-makers when developing policies to support young people's transition to adulthood; can be used in the educational process.
The research results were approved within the International Scientific-Practical Conference: Economic growth under globalization conditions; Scientific session. Demographic development: challenges for social policies (Chisinau, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023); International Conference „Social development of regions in figures and statistics" (Tambov, 2018); International Scientific Conference „Personal Development and Education for Society: Current Epistemological Foundations", State University of Moldova (2019, 2020); EU Horizon 2020 research and innovation program: „Extending InGRID integrated datasets and tools on vulnerable groups with employment conditions data" (Athens, 2019).

CRÎŞMARU MARIANA

TRANZIŢIA TINERILOR LA VIAŢA DE ADULT: ABORDARE INTERSECTORIALĂ

541.02 - STRUCTURA SOCIALĂ, INSTITUȚII ȘI PROCESE SOCIALE

REZUMATUL
tezei de doctor în sociologie

Aprobat spre tipar: 08.05.2024

Formatul hârtiei: 60x84 1/16.

Hârtie ofset. Tipar ofset.

Tiraj: 30 exemplare

Coli autor: 2,2

Rezumatul a fost tipărit la Serviciul Editorial-Poligrafic al Institutului Naţional de Cercetări Economice, ASEM
Adresa: str. Ion Creangă, 45, MD-2064, Chișinău